

RMK I. 1661.

OTVEN OKOK *Es* INDULATOK.

Miért

A' mostani Kereszttyének között
lévő Vallásokból egyedül a' közönsé-
ges Romai Vallást kell választani, és
minden egyebeknél föllyeb bocsúlleni.
Mellyet új esztendőre 1702. Az ellen-
kező Atyafiaknak ajándék gya-
nánt adattak.

SZENT-IVANY MARTON
JESUS Társaságában lévő Pap,
és Theologus által.

Most pedig

Magyar nyelvre fordítottak, és ki-
nyomtatattak

A' Nagyságos és Méltóságos Tisztelenő

BENKOVICS
AGOSTONNAK,

Váradi Püspöknek, Bihar Várme-
gyének örökös Fő Ispánnának, és a'
Felséges Romai Császár Magyar Or-
izági Király Tanácsának.

Kölségével.

Nagyfömbatban, az Academiai Börtökkel,
Hormann lános által 1702.

Magyar Királyi Könyvtár
1907. évi 1. sz.

Elöl járo belzéd.

Minek-utánna sok szá-
mos esztendeig nagy
tanulással, és szorgal-
matossággal az igaz, és üdvöl-
séges Hitnek fel-találásában
(mellyet annak csak egyet
tudtam lenni) munkálkodtam
vólna, és az egy igazság fel-ta-
lálása-

lálásának kedvétől, 's az örök életnek szeretetétől viseltevén fokáig kételkedtem volna; melyiket illy fok külömb-külob-féle Vallásokból kellenné választanom, és tartanom? és erre a végre egynéhány Academiákat, felső Iskolákat el-járván, egész Bibliotékákat, az az könyv tartó helyeket fel-kerefvén, azokban sok-féle könyveket (leg-főképpen azokat, kiket a' Catholicusok és az ellenkező Atyafiak a' Hitbéli viszfazavonyásokról irtak vólt) forgattam 's el-olvastam volna, és minnek utánna az ellenkező Vallásoknak Doctorit-is el-járván, vélek tanácskozván, és mind világos, 's mind magános helyen erről az údvösséges dologról disputálván, verekedvén, minden kételkedésimet eleikben adtam volna, még-is annak, a' mit egyedül kívántam vala végére nem meher-

mehettem. Azért utollyara magamnak valami alkalmas időt és bizonyos helyet rendeltem, a' hol mindé más gondokat félre tévén, csak egyedül azon valék, hogy ezt a' dolgot (melly az örök életet, vagy kárhozatot illeri) jól megfontoljam, végezésben vegyem, és hogy ennek lelkem údvösségére és kívánt hasznára valóságos képpen végét szakaszszam, modgyát feltaláljam, következendő képpen viselém magamat.

Elsőben a' Sz. Léleknek malsztyát és segítségét aitarossan kérém, és rellyes szivből ohajtám az igaz Hitnek világosságát, Istentől minden világosságnak kútfejétől, a' ki meg-világosít minden e' világra jövő embert (mivel a' Hit Istennek kivált-képpen való ajándéka, kitől megvilágosittatik az ember, mind azok-

mak hitelére, mellyeket az Isten
nékünk meg jelentett.)

Másodszor. Meg fogadám's
erőssen fel-tévén, hogy Isten ke-
gyelme által a' gonosz cselekedede-
rektől magamat meg tartóztatom
tudván aztot, hogy a' gonosz
*akaró lélekbe a' bölcsesség be-
nem megyen, se nem lakik a' bű-
nök alá vettetett testben.* Es innét
bizonyos az, hogy a' kik sok bű-
nökkel leg fő képpen bujasággal
terhessek, s környül vétettek, ké-
sön ísmerik meg az igaz Hitet, és
annak fel. vételeit sok ideig el-hal-
lasztják.

Harmadszor. Le-tévén min-
dennémű gonosz, feslet véleke-
désimer, természetből való indu-
latimat, hajlandóságimat, se nem
vigyázék valami el-mulando jó-
nak karára, vagy hasznára; ha-
nem minden válogatás nélkül tel-
lyességgel úgy állítám magamat
Isten

Isten eleiben, hogy azt a' Vallást
válaszszam, mellyet lelkemben a'
Sz. Léleknek malasztja, és az igaz
lelki ísméret be fog óltani, és szer-
keztetni.

Negyedszer. Ezt a' végezést
és választást úgy igyekezém ren-
delni, a' minthalalom oráján, a-
vagy ítéletnek napján, mellyen
kellen-é számat adnom az Isten-
nek, miért ezt a' Vallást, és nem
valami mást választottam-el. Azért
magamban fel-tévém; hogy a'
melly Vallás szerént a' Hitnek tu-
dományában leg-kiseb tévely-
gést talállok-is, mingyarást azt a'
Vallást el hagyom, és többé soha
tanácskozásban végezésben nem
vélszem. Mert Sz. Pál mondása
szerént: *ad Timoth. 3. §. 15. Az
első Isten Anyaszentegyháza az
igazság oszlopa, és erős támasza.*
De az igazság oszlopa semmi
tévelygést nem támaszt. Tehát
a 3 az Isten

az Isten igaz Anyaszentegyházának hitbéli tudományában semmi tévelygése nem lehet. Ezeket elől-bocsátván, hogy jó fundamentomból mennyen a' dolgom, elsőbben bizonyosoknak és csálhatatlanoknak álitom lenni a' kereszttyén Hitnek fundamentomit, melyekben minden némű Keresztyén Vallásoknak (noha egymás között különböznek) meg kell egyezni, és melyeket egy kereszttyén sem tagadhat el nagy hitetlenség, káromkodás, és Atheismus-ság nélkül. Másodszor az el-választando dolgokban lévő eredeteket's kezdeteket, az ép és okos elmével egy-arányúaknak álitom lenni, kikre minden okos ember réa áll, úgy hogy, a' ki ezeket meg akarna vetni, az méltán oktalannak mondattatnék.

A' fundamentumok pedig, melyekben minden Keresztyén Vallá-

Vallások meg egygyeznek, ezek: 1. Adatik egy igaz Isten. 2. Ez az Isten mi-voltában leg-tekélletesb, valóságosan magában foglal minden tekélletességet, és magától ki-rekeszt minden fogyatkozást. 3. Ez valóságosan igaz monddó, úgy hogy se meg né csálakozhatik, se senkit meg nem csálhat, se hamissat nem mondhat, avagy semmit más képpen meg nem jelenthet; hanem csak úgy, a' mint azt meg isméri, és semmi dolgot más képpen meg nem ismérhet; hanem csak úgy, a' mint az magában vagy on. Azért ő mind ismeretében, 's mind mondasában igaz. 4. Ez mindenható. Ki-nél mindenek lehetőségesek. Matth. 19. és nem lehetetlen az Istennél semmi ige, Luc. 1. noha aztot emberi, vagy Angyali elmével meg nem foghatni. 5. Az Isten hív, és minden hamisság nélkül,

igaz és tekéletes. Deut. 32. v.
 4. 6. Ez változhatatlan, nem
 olyan az Isten mint az ember, hogy
 hazudgyn: se nem mint az ember
 fia, hogy meg változzék. Num. 23.
 Kinél nincs változás, se a' válto-
 zásnak árnyékozása Jacob. 1. v.
 16. Valamit tehát az Isten meg
 jelent igaz az, és lehetséges, és
 valamit ígér, azt meg adhattya, 's
 meg is akarja adni, és minden bi-
 zonnyal meg adgya. 7. Az Isten
 leg-bölcsébb; és az ő bölcsességé-
 nek nincs száma. Psal. 116. 8.
 Az Isten véghetetlen irgalmú, u-
 ralkodó Ur Isten, irgalmas és ke-
 gyelmes, úrú és sok könyörületessé-
 gű. Exod. 34. Es irgalmasságá-
 val az Urnak teljes a' föld. Psal.
 118. 9. Az Isten igaz, a' jóknak
 meg fizetője, és boszú-álloja a'
 gonoszszaknak. Igaz minden uta-
 iban. Psal. 144. v. 18. Az Isten-
 hez járulónak binni kell, hogy va-
 gyon,

gyon, és hogy az őtet keresőknek
 meg fizetője legyen. Ad Hebr. 11.
 v. 6. 10. Az Isten leg nagyobb
 Szentség, joság, és kegyesség.
 Szent, Szent, Szent, a' seregek-
 nek Ura Istene. Es Szent nem
 csak magában, hanem minden
 cselekedetiben-is. Psal. 144. v. 17.
 Tehát kétségtelen és bizonyos,
 az, hogy a' melly tanúság ellen-
 kezik valamellyikkel az Isteni te-
 kéletességekből, nyilván hamis
 az, és mind a' Vallás tévelygő,
 valaki a' Hit tudományában il-
 lyen tanúságokat kever. Es azért
 az olyan Vallást végezésben nem
 kell venni, hanem tellyességgel
 meg kell vetni. 11. Egy lelke
 vagyon az embernek, kinek szük-
 ség, hogy örök ké vagy údvözül-
 lyön, vagy el-kárhozzék. Mí-
 használ pedig az embernek, ha
 meg nyeri-is az egész világot, és
 lelkének kárát vallja: avagy mit ad
 a 5 ember

ber a' maga lelkeért váltságát?
Marc. 8. §. 36. 12. Örökké valóság az, kinek vége nincsen, kinek mértéke mindenkor, ő véghetetlen rendi az üdőknek, és határ nélkül való száma ő az esztendőeknek. 13. Két féle az örökkévalóság, egyik boldog, melyre az igazak menendők, a' másik boldogtalan, melyre a' gonoszok. Egyik ezek között miniket vár, melyik? azt nem tudgyuk. De mindazon által bizonyos az, hogy a' boldogra igaz Hit nélkül mi nem mehetünk, tehát minden bizonynyal, ha igaz Hitünk's Vallásunk nem lesz, a' boldogtalanra menendők leszünk.

Kezdeti és Eredeti az Okosságunk leg főképpen a' nagy értékű dolgoknak el-választatásában.

1. A' dolgoknak el-választatásában

sában a' nagyobb jót kissé helyet, annál inkább a' gonosz helyet kell el-választani, a' bizonyoslat a' bizonytalan és kétséges helyet, az örökké valót az el-mulando helyet, az okos elme szerént valót, a' helyet a' mi ellenkezik az eszes és okos elmével.

2. A' kívánt dolognak végben vitelére, olly mediumokkal, eszközökkel, melyek bizonyosak, inkább kell élni; hogy sem olyanokkal, melyek nem igen bizonyosak, avagy éppen bizonytalanok.

3. Az üdvösség el-nyerésére való eszközök azok bizonyosbák, melyek által nyilván fogan az örök életet el-nyerték; hogy sem azok, melyek által nyilván tudgyuk, senki sem jut az örök életre.

4. Azok pedig az eszközök bizonyosbák az örök életnek el-

nyerésére, mellyeket nem csak az okos elme, hanem a' bölcs Sz. embereknek-is méltósága, avagy önnön maga a' Sz. Lélek javai; és nem bizonyos eszközök azok, mellyeket a' test, vér, világ, és az életnek szabadsága dicál. *Mert a' lélek az, a' ki meg elevenit a' test nem használ semmit. Jo. 6. 5. 64. Mivel a' kik test szerint valók: a' testieket javallják, a' kik pedig lélek szeréne valók, a' lelkieket javallják. Mert a' testnek okossága halál; a' lélek okossága pedig élet és békeesség. Mert a' testnek bölcsessége, ellensége az Istennek, és azért a' kik a' testben vannak, nem lehetnek kedvesek az Istennek. Ad Rom. 8 5. 6. 7. 8. Ezeket az el. választando dolgokba lévő fundamentomokat, és az okosság eredetit 's kezdetit jól meg fontolván, és elő bocsátvánt, a' következő elmélkedéseket*

déseket rendelém és gyakorlám, mellyekben bizonyos okokra, és foganatos indulatokra nézve, úgy meg-győztettem, 's az igazságot meg ismertem, hogy egyedül a' Romai közönséges Keresztyén Hitet el. választván, minden egyéb Vallások, mellyek a' Keresztyének közöt mostanában táltatnak, meg kellett vetnem.

I.

Elmélkedés.

ELSŐ elmélkedésemben gondolkozám 's tanácskozáim magamban: hogy ha job volna-e, ha a' Romai Catholicusok Statufsára állapottyára adnám magamat? vagy ha az Evangelii-

gelicufokéra? (melly nével dicsekednek Magyar-Országban a' Lutheránusok Calvinistákkal együtt) és leg-ottan meg ismerém a' Catholicusok állapotját, mi csodás volna, tudni illik hogy azok-é volna, kik a' Római Hittet mindenkor, mindenütt, és minden czikeleiben, ágazatiban egyenlő képpen tartják és követik. Az Evangelicusoknak pedig állapotjuk felül mingyárást nagy veszedelmes örvényre akadék, mert így okoskodám magamban: Az Evangelicustok Statusta, állapottya az, ki az Evangeliumhoz minden képpen hasonló tudományt tart. De a' tudomány, melyet a' Lutheránusok Calvinistákkal együtt tartanak, nem lehet hasonló az Evangeliumhoz. Mert két egy-mással ellenkező tudományok egyszer's mind nem lehetnek hasonlóak azon Evangeliumi igaz-

igazsághoz, hanem szükség, hogy egyik vagy a' másik egyenetlen legyen. Nyilván pedig kiki tudhattya, hogy a' Lutheránusok tudománnya a' Calvinistákéval sok helyen a' Hittnek ágazatiban ellenkezik. Tehát egyszer's mind nem lehetnek hasonlóak, egyenlők azon Evangeliumi igazsághoz. Es azért nem tehernek egy Evangeliumi Statust, állapotot, mert az ilyen Status éppen lehetetlen. En pedig nem akarék a' Vallásnak elválasztásában és végezésében olyanra állani, a' mely lehetetlen, hanem csak az egy igazságot akarám keresni és tudni a' Hittnek dolgaiban. Azért én az ilyen Evangelicusok állapotját, Statustát végezésben nem vévém, hanem mint az igaz Evangeliumnak ellenségét tellyel séggel megvetém.

Elmélkedés.

AZ után e' képpen elmélkedém: Mivel a' Calvinista és Lutherános Vallás mind a' ketten egyszer 's mind nem lehetnek Evangéliomi Vallások, ha valamelyik külön Evangéliomi léfzen-e, és azért egyik inkább a' másik helyet el-választando; de vizsgáltag meg állapodám. Mert az okos elme magával hozzá asztat, hogy valami kétt dologból egyik a' másik helyet el-választalsék, és nagyobra bőcsülfesék, több okoknak kell egyik részre lenni, hogy sem a' másikra. Nem lehetének pedig nékem több okaim, miért inkább a' Lutheránusok Vallását kellene mondani Evangéliominak, és nem a' Calvinistákét, avagy ez ellen, miért a' Calvinistákét, és nem a' Lutheránusokét, erre még magok-is a' Lutherá-

theránusok Calvinistákkal együtt midőn vélek beszéllettem, okor nem adhattanak; hanem mind a' két rész maga mellett elő-hozza némelly textusokat, verseket az Evangéliumból, melyeket a' Lutheránusok az ő találmányok 's Vallások szerént más képpen, a' Calvinisták-is más képpen magyaráznak, és azok az ő magyarázattyokat igaznak állították lenni, 's a' Calvinistákét hamisnak, ezek pedig a' Lutheránusok ellen magokét mondták igaznak lenni, a' Lutheránusokét hamisnak. Es mind a' két rész az ő magyarázattyának igazságát nem masunnan mutatta meg, hanem a' tulajdon lelkének avagy értelmének sugallásából, ítéletéből, kik egy másal éppen ellenkezének, és soha egyik rész sem adhatá okát miért inkább a' másik résznek sugallása, ítélete tévelyedik-el a' magyá-

gyarázatnak igazságátul, és nem a' magáé. Ezekből tehát kiterczik, miért ez a' két tudomány, avagy hogy ugy szollyak találmányközöt egyiket a' másik helyet nem választám-el; hanem mind a' kettőt mint igazság'südvőtség ellen valókat meg vetém, és el-hagyám.

III.

Elmélkedés.

AZt semfoghatám meg elmém-mel, minemű fundamentomból, s mi okra nézve a' Lutheránusok, és Calvinisták rekesztették ki magok állapottya's Statussa közül az Anabaptistákat, avagy Ariánusokat. Mert ezeket-is ugyan azon jussal (magok mongyák) kellene nevezni Evangelicusoknak, mivel az ő tudományok-is meg eggyez az Evangeliumi igazsággal, sőt jobban hogyséma' Luther-

theránusok-é és Calvinisták-é. Mert az Anabaptisták mongyák: hogy meg kereszteltettek volna a' csöcsömű gyermekeskék, sobúlt nem olvassuk az Evangeliumban; Mivel Krisztus Urunk maga mongya: *A' ki hiszen, és meg keresztelkedik, üdvözül.* Tehát a' Hittnek kell járni a' Kereszttség felvétele előtt, a' Hit pedig nem adatik; hanem csak a' fel nőttekben. Ebből az következik, hogy nem kell meg keresztelni a' kisdedeket hanem csak azokat a' kik már fel nőttek. Azért a' mi tudományunk hasonlób az Evangeliumhoz, hogy sem a' Lutheránusok-é, és Calvinisták-é, a' kik taníttyák: hogy meg lehet, sőt meg-is kell keresztelni a' kisded csöcsömű gyermekeskéket. Az Ariánusok hasonló képpen fogják mondani magokat fondálván ama Krisztus Urunk szaván: *Az Atya nagyobb nálam*

nálamnál. Tehát mi Evangeliom szerint taníttuk, hogy az Istenségben nem egyenlő a' Fiú az Atyával, hanem kisebb az Atyánál. A' Sz. Atyáknak magyarázatát is ragadgyuk ebben a' dologban, kik itten a' Sz. Írást ekképpen magyarázzák. A' Fiú kisebb az Atyánál emberi, nem Isteni természet szerint, mellyben egyenlő (ha ez mi ellenünk előhozatik a' Lutheránusok és Calvinistáktól) mert a' Lutheránusok is és Calvinisták ő magok, és Catholicusok között lévő pörös dolgokban a' Szent Atyáknak magyarázását meg vetik. Azért nincsen nagyobbokunk, miért ebben a' punctumban a' Sz. Atyáknak magyarázását be kellene vennünk, és nem a' Hitnek egyéb czikeleiben?

Hápedig ők a' magok agyaskodások szerint való magyarázást elő-

elő-hozzák, fogják kérni magoknak, hogy mutattassék meg a' Sz. Írásban világos szokkal ugyan azon magyarázás, mivel mind a' két rész tartja; hogy semmit sem kell az embernek hinni, hanem csak aztot, a' mi Sz. Írásban nyilván és világosan vagyon.

IV.

Elmélkedés:

Ebben az elmélkedésben szemben jutot nekem ama Sz. Írásnak intése: *Allyatok az utakon, és látsátok meg, és kérdezzétek a' régi őszvényekről, melylyik legyen a' jó út, és azon járjatok. Jer. 6.* Es magamban itélem azt az utat jobbnak, bátorságosb-
nak lenni ~~Meny~~ Országgra, mellyen nyilván tudgyuk, hogy sokan mentek már Menyországban; hogy sem aztot, mellyen mind eddig nyilván tudgyuk, hogy senki sem

sem ment. De bizonyos az, hogy sokak üdvözültek, kik a' Romai Catholicusok Hírén éltek, és meg holtak. Más fele Valláson lévők pedig csak egyet sem tudunk a' kiüdvözült volna. Tehát a' Romai közönséges Keresztyén Hír bizonyosb uttya az üdvözülésnek: hogy sem akár minémű más Vallás, és azért eztet mások helyet választám-el.

V.

Elmélkedés.

INnét továbbra így okoskodám. Minden az, a' ki üdvözül, tet-czik Istennek, *De az igaz Hír nélkül senki sem tevezhetik Istennek.* Tehát az a' Hír és Vallás igaz, meil által ki-ki üdvözülhet. Kétség nélkül pedig bizonyos az, hogy sokan meg halván a' Romai Keresztyén Hírben, és Vallásban üdvözültek (a' mit még az ellen-kezők

kezők sem mernek el-tagadni) Tehát a' Romai Keresztyén Hír és Vallás, igaz Hír, és azért eztet kell el választani.

VI.

Elmélkedés.

INnéte' képpen ismég okoskodám: Valamint egy az igaz Isten, ugy szintén egy az igaz Hír, amaz Sz. Pál mondása szerént: *Egy az Ur, egy a' Hír, egy a' Keresztiség.* Ad Eph. 4. v. 4. Egy tehát az igaz és üdvösséges Hír, valamint egy az Ur Isten. Ha pedig csak a' Romai Keresztyén Hír igaz és üdvösséges (a' mint megmutatám) mind a' többi Vallások nem igazak, és nem adatik üdvösség a' Romai Catholicusok Hírén kivül. Eztet tehát kellett né kem el-választanom.

AZ-is engemet leg-fő-képpen fel-tölt szándékomban meg-erősített, és mint egy vonszot a' Romai Kereszttyén Hitnek fel-vételére, hogy a' Romai Catholicusok még az eretnekek Vallása szerént is üdvözülhetnek, a' Romai Catholicusok pedig erős Hittel hiszik és vallyák, hogy senki sem üdvözülhet az ő Hiteken kívül. Tehát minémű ofobaság volna nem tartani a' Catholicusokkal, kik még az ellenkező Atyafiaknak-is Vallások szerént üdvözülhetnek, noha ezeknek üdvösséget a' Catholicusok Hitek kötelezéséből semmi képpen nem ígérnek. Mert ki volna az: kinek nagy veszedelmében nem javallanám azt az utat, a' melly bátorságosbb. Az pedig bátorságosb, mellyet mind a' két egy mással

mással ellenkező rész javall; hogy sem az, mellyet csak egyik rész hiszen, a' másik pedig erős Hittel tagad. Valamint ki-kibátrabban merölly orvosságot adni a' betegnek, mellyet két Orvos jónak 's hasznosnak itél lenni; hogy sem olyant, mellyet egyik hasznosnak, másik pedig ártalmasnak, sőt halálosnak itél lenni.

MEg emlékezem amaz Sz. Írásnak intéséről: Deut. 32. *Kérd meg az Atyádos, és meg hirdetnéked, eleidet, és meg mengyáknéked.* Es ama Példa bejzedrűl Proverb. 22. *Ne hágd által a' régi határokat, melyeket az Atyáid vetettek.* Azért kezembem vén a' régi Sz. Atyáknak könyveket, által 's meg által olvasám, hogy azokból valami tanácsot vehetnék

ketnék erre a' kérdésre: Ha fel
kellé vennem a' Romai keresztyén
Hitet, avagy egyebet valamit az
ellenkező Vallásokból? Es leg-
előben is Sz. Agoston Doctort talá-
lám olvasni (ki hasonló képpen a'
Manicheus nevű eretnokségekből
meg tért vala a' Romai Catholici-
sok Hitére) és az ő meg téré ének
okára akadék, mellyet maga il-
lyen képpen le ír. *Tom. 6 contra*
Epist. Fundam. cap. 4. Sok a' mi en-
gemet a' közönséges Romai Anya-
sz: egyházban igazán tart: Tartem-
gem a' sokféle népeknek és Nemzet-
ségeknek egy akarattal: egyenlő ér-
telmek, tart ennek a' Hitnek nagy
csudákkal kezdetűt, reméniséggel
neveltetűt, szeretettel őregbíte-
zett, régiséggel erősítetűt méltosága,
tart Sz. Péter Apostolsul fogva (kire
az Ur Jesus jubbának legeltetésé-
biza) mind a' jelen lévő Püspökök,
és a' Papok egy más után való kö-
vetke-

vetkezése. Es más könyvében
cap. 17 de utilitate credendi így ír:
Kételkedünk é mi abban az Anya-
szentegyházban lenni és meg ma-
radni, melly az Apostoli széksül
fogva a' Püspököknek egy más után
való következtetések által, egy részint
okos mély tanácsával, egy részint
nagy csudáinak sokaságával az e-
retnekeket kárhoztartván, el nyerte
a' méltoságnak leg felsőbb helyét?
Másk ennél még régieb vala, úgy
mint Sz. Irenaeus; kinek a' Romai
Anyaszentegyházról írott könyvé-
ben ezt olvasom: Ebben az Anya-
szentegyházban mind eddig meg
tartatott, s meg maradt az a rend
szer tartás, szokás és Traditio,
melly az Apostolok idejében u-
gyan ő tőlök származott és eredett
vala. Harmadik Tertulianus, a'
ki könyvében *cap. 36. in Praescri-*
ptis, így szól: *Vagyon Rómán,*
bennan nekünk is bocsületünk va-

gyon, boldog Anyaszentegyház
állapotyában, kinek egész rudo-
mányt az Apostolok véreki ontá-
sával adtanak. Negyedik a' Sz.
Hieronymus ep. 3. contra Ruffinum
cap. 4. a' ki azt mondgya : Tud-
gyad hogy a' Romai Hit Sz. Pálnak
méltóságával meg erősítetett. Es
másut így szól a' Romai Anya-
szentegyházról (in extremo dialo-
go adversus Luciferum) Rövide-
den és világosan elmémnek ítélését
elő-hozom; hogy abban az Anya-
szentegyházban két kinek kinek
meg maradni, mell az Apostolok-
tól fondáltatott, és mind mai na-
pig meg maradt. Utollyára
akadék Sz. Nazianzénus írására,
mellyben így felell meg nékem
jelen lévő kérdésemre (Carmine
de sua vita) a' Romai Hit igaz va-
la még eleinten, és igaz most is,
Istenes köteleességgel, egy akarat-
tal, valamint a' fénlő nap láte
meg

meg győzvén. Mellyeket én mind
meg értvén, lehetne é már tölem,
hogy ennek a' bölcs és Sz. Atyák
ítéletinek ne engednék, és eztet
mint igaznak 's üdvösségének
nem áltatnám lenni? semmi kép-
pen nem. Es azért mind addig
szívernnek nyugodalmat nem ta-
lálhaték, valameddig magamban
fel nem tévém a' Romai Keresz-
tyén Hitre való meg térésemet.

IX.

Elmélkedés.

Ezek után fordítám elmémet
az Istennek dicsősfészes Szen-
teire, őket meg vizsgálám, és kér-
dezkedém tőlök : hogy tudni-
illik minémű Hitben voltak éltek-
ben, és melly Hit által jutottak
az öröké- való boldogságra? Es
nékem meg felelének; hogy ők
nem egyéb, hanem a' Romai Hit-
ben éltek, és az által mentek az

öröké való boldogságban. Az által üdvözült a' Püspökökből Sz. Márton, Sz. Miklos, Sz. Athanasius, és több a' felé Sz. Püspökök. Az által üdvözült a' Barátokból Sz. Domonkos, Sz. Ferencz &c. Az által az Eözvegy-aszfzonyokból Sz. Monika, Sz. Brigitta, Sz. Ersébet &c. Az által a' Szűzekből Sz. Agata, Sz. Lucza, Szent Agnes, Sz. Katalin &c. Melly Szenteknek vizsgálásából továbbra így elmélkedém: Ha Istennek az ő Szentjeibben a' Hitben lévén a' Menyei dicsőségre jutottak, bizonyára ez a' Hit léssen nyilván való, bátor, és igyenes utya a' Meny-Országának, és azért nem kell mást keresni.

X.

Elmélkedés.

EZek után gondolkodám a' Szent Martyromokról, és ő tőlök-

ő tőlök-is kérdezkedém: Mellyik volt az a' Hit? kinek igazságaért készek voltak szám kivetésben esni, gyalázatos, hosszú és nehéz tömlöczökben köldözve hurczoltatni, és utollyára nagy kimondhatatlan kínok által véreket-is egy csöpig ki-ontani? és meg feleltek minnyájan, hogy nem egyéb volt az; hanem a' Romai közönséges Hit. Így feleltek meg nekem harmincz három Romai Sz. Pápák, kik martyromságot szenvedtek. Így Cornelius és Cyprianus nevű nagy Szentek, így Sz. Fabián és Sebestyén, így Sz. Lőrincz és Sz. István első Martyr, így Sz. Agata, Sz. Dorottya, Sz. Borbála aszfzonyok, így feleltek meg énnekem számlálhatatlan sok Sz. Martyromok. Es azért magammal el-hitetém; hogy az a' Hit minden kétség nélkül igaz legyen, kinek igazsága-

ért ily dicsőségesen, olly örö-
möst, ily sokan életektől készfiek
váltak meg fosztatni. Mikép-
pen tehát kételkedhettem volna
több-é a' Római Anyaszentegy-
háznak igazságáról?

XI.

Elmélkedés.

NOha már elegendő okáim va-
lának, hogy a' Római Anya-
szentegyháznak engedelmére kö-
telezném magamat, mindazon-
által elmélkedésimben meg nem
szűnven; hanem a' pokolra alá-
menek gondolatimmal, holott
láték az öröké-való kinok között
némellyeket, úgy mint Simon ne-
vű Mágust, Novatianust, Vigi-
lantiuszt, Pelagiuszt, Nestort, Ma-
cedoniuszt, Marciont, Macho-
metet &c. és kérdezem tőlök,
mi okra nézve vetettek az öröké-
való tűzre? és meg mondák né-
kem;

kem: hogy az ő kárhozattyok-
nak nem egyéb oka volna; hanem
az, hogy a' Római közönséges
Anyaszentegyháznak eggyeségé-
től ökel szakadván, az ellen más
hamis Vallásokat kezdenek, és
azokra sok ártatlan lelkeket, meg-
csalván el-ámirának. En tehát
halván és látván ezeket magam
felől üdvösségesen így tanácsko-
zám: Ha én azokkal nem akarok
öröké kintlódni, a' Római Anya-
szentegyháztól ne távozzam el,
és az ellen pártot útván soha ne
viaskodgyam.

XII.

Elmélkedés.

SEnki sem kételkedhetik Sz. Pál
Apostol Hitének igazságáról,
és Apostoli mivoltáról. De en-
nek Hite mind egy vala a' Római
Hittel, a' mint ő maga Sz. Pál meg-
bizonyította, irván a' Rómaiak-

hoz I. § 11. *Kivánom* (ugy mond
 Romaiakhoz) *hogy egyjűt vizsgál-*
taltassam ti-bennetek az által,
melly egy-máshoz vagyon, a' ti's az
én Hitem által. Tehát a' Romai
 Hit igaz és Apostoli Hit vólt, és
 most is az. A' mint magok is
 az Ellenkezők meg engedik,
 hogy igaz és Apostoli vala ellein-
 ten; de az után, azt mondgyák,
 valami fogyatkozás eset benne
 (a' mit a' Romai Catholicusok
 erőssen ragadnak) mongyák u-
 gyan az Ellenkezők, hogy a' Ro-
 mai Vallás az igazságtul el-szaka-
 dott, de meg nem mutatgyák.
 Mert ha valaki kérdi ő tőlök: Mi-
 kor, hol, miképpen, és minémű
 tudományában, czikkelében fo-
 gyatkozot meg a' Romai Hit? Sem-
 mi bizonytságot nem hozhatnak-
 elő, noha meg kellene nekik bi-
 zonyítani és próbálni aztot, a' mit
 mondanak, színtén ugy, mint
 ha ya.

ha valaki mondaná valami bizo-
 nyos régi, nagy nemes familia-
 rúl: Ennek a' familianak régen-
 ten volt ugyan nagy méltóságos
 nemessége, de az után el-vesztet-
 te. bizonyára a' ki így szollana,
 meg kellene neki próbálni és mu-
 tatni; 's holot 's mi okra nézve
 vesztette-el nemességet? és ha
 meg nem próbálhatná, leg alába'
 minta' Deákok avagy Patvaristák
 szokták mondani, *inemenda lin-*
gua, az igaz Biro előtt meg bün-
 tetetnék.

XIII.

Elmélkedés.

MIdőn ebben a' végezésben
 volnék: Ha tudni-illik a'
 Romai Keresztyén Hitet kellene-
 é választanom, avagy valami mást
 a'val ellenkezőt? Ki nehéz kérdés
 érkezék ellenem, ugymint ez:
 Ha én a' Romai Vallást uijonnan
 b 6 meg

meg vetném, más végezéshöz kellene kérdenem, hogy meg ismerhetném, mellyikét a' Római Anyaszentegyházzal ellenkező Vallások között, kellene választanom? A' Lutheránus Vallást é? Calvinistát é? Anabaptistákét é? avagy Arianusokét? mivel ezek a' Vallások sokakban egy-más között különböznek, és egy mást nagy vétkekről, és tévelygésekről vádollyák. Es noha én már ezek közül valamellyiknek felvételét magamban el végeztem volna is, mindaz által az én végezésemnek nem lenne vége, mivel ki ki ezek közül magában sok felé vagy on huzva, vonva, szaggatva. Es így ujjonnan kellene tanácskoznom mellyik részét választom. Es így soha sem: avagy igen nehezen lenne vége az én deliberatiomnak, 's végezésemnek. Azért ezekre az okokra nézve is, egyszer 's mind

meg

meg vetvén minden egyéb Vallásokat, egyedül a' Római Keresztén Hitre kellett állanom, mert amaz Sz. Pál mondásáról meg emlékezém, ki minnyájunkat egyaránt tanít az áthatatóságra, írván ad Ephes. 4. 12. 13. 14. azt mongya: *Eő adot (ugymint az Isten nekünk) Pásztorokat, és Doctro-
rokat a' Szenteknek helyes voltok-
ra, a' szolgálatnak munkájára, a'
Krisztus testének épülésére, még min-
nyájan el jussunk a' Hitnek, és az
Isten Fia ismertetinek egyességére,
hogy tekéletes férfiakká legyünk,
a' Krisztus meg állapodott idejének
mértéke szerint, hogy ne legyünk
röbbé habozókisdedek, és ide so-
va ne vitéssünk a' Tudománynak
minden szelétől az emberek go-
noszsága által, a' tévelygésbe eső
álnokság által.*

XIV.

Elmélkedés.

b 7

Ennek

ENnek a' végezésemnek elein, mingyárált fel-tévém aztot magamban, hogy a' melly szakadék avagy Vallás szerént talállok olyan hibázást és tévelygést a' Hitben, melly az okos elme ellen vagyon, leg-ottan aztot tellyességgel meg verem, se tanácskozásban nem vészem, se azt nem választom. Meg vizsgálám azért a' Romai Anyaszentegyházzal ellenkező mostani Vallásoknak külömb-külobmb féle tudományokat, azoknak fundamentomit's eredetit, a' mint ez írásomnak elein fel-tévén, és mindenikről külön ilyen képpen elmélkedém: Elsőben mivel az Isten (ki véghe- tetlen bölcseségső és véghe- tetlen joságú) adott nekünk bizonyos parancsolatokat, mellyeknek által-hágásáért az embereket erő- sen és örökké való nagy kinok- kal meg bünteti. Bizonyára tehát azok-

azoknak a' parancsolatoknak ol-
lyanoknak kell lenni, mellyeket
mi Isten Kegyelme által meg tart-
hatunk, mert más képpen nem
volna okos, bölcs törvény-hozo,
se nem volna kegyelmes és irgal-
mas az Ur Isten, ha az embereket
az olyan parancsolatoknak által-
hágásáért, mellyeket meg nem
tarthatnák, örökké meg büntet-
né. Mert senki nem mongya azt
az Urat bölcsnek és kegyelmes-
nek lenni, a' ki szolgájának aztot
parancsollya, a' mit semmi képpen
végben nem vihett. Ugy-mint ha
parancsolna: Hogy a' napnak fo-
lyását meg állassa, avagy az eget
ujjával meg érje, és ha ezeket,
mivel lehetetlenek, végben nem
vinné a' szolga, őtet ki mondh-
tatlan nagy kinokkal meg büntet-
né. Az Isten pedig mivelhogy
okos's bölcs törvényhozo, vég-
hetetlen nagy joságú és irgalmu,
nekünk

nékünk oly parancsolatokat nem adott, melyeket ő segítségé és kegyelme által meg nem tarthatnánk. Tehát hamissak mind azoknak az új szakadályoknak, Valásoknak hitbéli tudományok, valakik eggyenlő értelemmel tanították, hogy az Istentől nekünk adatott parancsolatokat, törvényeket az ő kegyelme és segítségé által lehetetlen meg tartanunk.

Másodszor. Az Isten véghe-
terlen nagy jóságú, tehát semmit
olyánt ne mondgyunk ő benne
lenni, a' mi az ő jóságával ellen-
kezik. Ellenkeznék pedig an-
nak véghesterlen jóságával és ir-
galmasságával, ha valakit, mi-
nek előtte semmi képpen nem ér-
demli, magátúl el-vetne, és az
örök kárhozatra rendelne, sőt ha
valakit etre a' végre teremtene.
Azért az Istenben illy kegyetlen-
ség és el-rendelés nem adatik, a'
mint

mint a' Calvinisták tanították, és
tartták.

Harmadszor. Az Isten az ő
mivoltában igaz mondo minden-
ható, és ő nála nincsen semmi le-
hetetlen, hanem mindenek le-
hetségesek. Tehát midőn Kri-
stus Urunk (a' ki nem csak ember,
hanem igaz Isten-is) az ő Tanít-
ványinak kenyeret és bort adván
mondott: *Ez az én testem:*
ez az én vérem. Vagy nem mon-
dott igazat, és így az ő mivoltá-
ban nem igaz mondó, avagy nem
cselekedhette azt, hogy a' ke-
nyér változzék az ő testévé, és a'
bor az ő vérévé, és így nem min-
denható ő, se nem Isten. Eő pe-
dig minden igaz Keresztyének
Vallása szerént igaz Isten, tehát
az ő mivoltában igaz-mondo-is,
és mindenható. Es bizonynyára,
ha az Isten semmiből teremthetett
világot, és ha Kristus a' Galilaeai
Káná-

Kánában lőtt menyegzőben a' vizet borrá változtathatta, minden bizomnyal a' kenyeret-is testévé, és a' bort az ő maga vérévé változtathatta. Ebből tehát az következik, hogy a' Calvinisták hitbéli tudományok, tanítások hamis legyen, kik Vallások szerint tagadgyak az OltáriSzent-ségben lenni a' Krisztus igaz testét és vérét. Több efféle példákat elő-hozunk a' következő elmélkedésekben.

XV.

Elmélikedés.

MIdőn a' Romai Anyaszent-egyházzal viaskodó idegen szakadályokat vizsgálom, találék ő beűek fok hihetetlen, és minden okos elme ellen való találmányokat, 's tudományokat, mellyek közzül itten elő hozok egyet például: Taníttják a' többi közzöt azt-is

azt-is; hogy minden bűnök egymáshoz hasonlóak, egyenlők, és egy bocsánando bűn sem adatik. Mellyből nyilván következik; hogy a' hívőkodo ige szövétek legyen (mert Krisztus Urunk fenyeget bennünket, hogy itéletnek napján számot fogunk adni minden hívőkodo ígérül szórul.) Tehát az Ujtok tanítása szerint a' hívőkodo szó hasonló minden egyéb vétkekhez, úgy-mint a' káromkodáshoz, hitetlenséghez, és a' Krisztus igaz hitétől való elszakadáshoz. Ha pedig a' hívőkodo szó ezekhez hasonló vétkek, ezekhez hasonló büntetést érdemell. Ha pedig hasonló büntetést érdemel, tehát hasonló képpen bocsánando léfzen, avagy nem bocsánando, és olly nehezen bocsáttatik meg, valamint szinte az egyéb vétkek nehezen bocsáttatnak meg. Krisztus Urunk pedig sokkal különböt tanított a' bűnte-

büntetésekéről, hogy sem a' bűnöknek bocsánattjáról. Mert Szent Máténál azt mongya: *Cap. 5. §. 22. Minden a' ki Atyafiára haragszik: köteles az ítéltre; A' ki pedig mongya az Atyafiának Ráka: köteles a' gyölekezetre. A' ki pedig mondgya bolond: köteles a' gehennatűzére.* Ha tehát a' mi telebárátunk ellen való haragunk valami büntetést érdemell, bizonyára nagyobbbat érdemell a' keserő szó, és ennél is nagyobbbat érdemell a' boszúságtévő szó. Sz. János levelében pedig mondatik. *I. Joan. 5. §. 16. Vagyon halálra való bűn.* Tehát vagyon valami bűn, melly nem halálra való, és azért a' bűnök nem mind egyarányuak. Mert adatik olyan bűn is, melly sem ezen, sem a' más világon meg nem bocsáttatik; ugymint a' Sz. Lélek ellen való vétkek. Tehát némelly vétkek vannak

vannak olyanok, mellyek vagy ezen, vagy más világon meg bocsáttatnak. Mellyből az következik, hogy nem minden bűnöknek egyenlő bocsánattyok legyen, és azért a' vétkek is nem mind egyarányuak. Továbbá Példabeszéd könyvében olvasom *cap. 14. §. 16. Hogy hűszer esik-el az igaz, és fel-kell, az istentelenek pedig el vesznek a' gonoszban.* Tehát vannak olyan bűnök, mellyek az igazulátnak formáját, avagy a' meg szentelő máláztot embernek lelkéből ki nem űzik, és vannak olyanok is, mellyek ki-űzik, és azért a' bűnök nem mind egy-máshoz hasonlok. Méltán tehát meg kell verni, és el-kell-hadni azt a' Vallást, a' melly ezt a' hamis tudományt tartja, és erre az ő hiveit tanítja.

Elmélkedés.

UGyan azon ellenkező Atyafiak tanítása szerént, nem csak a' bűnök egy máshoz hasonlok, hanem még a' jó cselekedetek is mind bűnök, úgy hogy, akár mint szepekedgyenek az emberek, nincsen semmi jó cselekedet ő benne, mert mind az, valamit mivelnek, halálra és kárhozatra méltó rútság, bűn, ocsmányság, fogyatkozásokkal telyes tevéletlenség. Mellyből az következik, hogy a' mi jó cselekedetink mind halonlo bűnök a' több bűnökhöz. Es így mind egyaránt örök kárhozator érdemlünk, akár a' mienkből irgalmason cselekedgyünk, akár a' másét hamissan el-vonnyuk, akár a' meztirelen küldött alamisnával segitsük, akár aztot mindenéből ki-foszszuk, akár gonosz indulatinkat

latinkat meg zabolázzuk, akár minden fertelmességnek gyep-lűét meg-eresszük, akár az Istent dicfirjük, akár az ő nevét átkozzuk: egy szóval mind egy, akár jót, akár gonoszt cselekedgyünk. Ezekből minémű több efféle ocsmányságok, és undokságok következnek? Vagy a' ki nem látta.

Elmélkedés.

ÖRömeft akarnám tudni, mit mondanának 's mit javallanának az Ujitok Predikátori an-nak, a' ki tőlök ilyen tanácsot kérne, avagy a' ki nekik ilyen kérdést tenne: En más jóságát nem igazán birom, vizsgálza kellé adnom az igaz saját Urának, avagy nem? Mert ha azt mondanák: vizsgálza ad; azt felelhetné nekik az, és tőlök kérdezhetné: Afféle más jóságának vizsgálza adása jó cse-

jó cselekedet-e avagy nem? Ha azok jónak állítanak lenni, azt mondhatná ísmég nekik a' tanácskérdező: A' ti tanítástok szerént minden jó cselekedetek bűnök; a' bűnök-is a' ti tanítástok szerént mind hasonlók egy-máshoz. Tehát akár adgyam én viszsza, akár nem, mind egyarán vétkezem, mert a' ti tudománytok szerént mind a' kettő bűn, és egyik sem nagyobb a' másiknál. Melly utálatos és hamis Vallások ezek, kikben ilyen módon tanítanak, világossan mind ezekből ki tétzik.

XVIII.

Elmélkedés.

Azon Isten leg-nagyob, sőt inkább véghetetlen Szent-ség. Ha ugy, a' mint minden bizonyos ugy-is kell lenni, tehát a' bűntől leg-távolab vagyom. Ha ez ugy vagyom, tehát ő leg-főképpen

képpen gyűlöli a' bűnöket. Ha ez ugy vagyom, tehát semmi képpen nem akarja, hogy a' bűn legyen. Ha ez ugy vagyom, tehát ő a' bűnöknek tételét nem parancsolja. Ha ez-is ugy vagyom, tehát az Isten semmi képpen nem cselekszik bűnt, 's nem-is oka a' bűnnek, a' mint hamissan tanítják a' Calvinisták, és a' mint Luther Marton-is tanította volt. Azért nem igaz, hogy az Isten akarná a' bűnt arra az embert felgerjeszteni, aztot az emberrel egy akarattal cselekedni, annak bé tellyesítését az embernek parancsolná, és hogy arra a' gonosz embernek tanácsot adna. Mert mind ezek a' véghetetlen Szent-séggel és jóssággal ellenkeznek, ugy hogy, ha az Isten ezeket akarná, Isten nem volna.

Elmélkedés.

Sokféle könyveket forgaték,
mind világi's mind Egyházi
rendekről írott historiákat által-
olvasék, sok külömböző nem-
zetségeknek Chronikáját fel-ke-
resém, ha valahol ennek előtte
ezer hat-száz esztendővel vala-é
valami hire és emlekezete a' Lu-
theránus vagy Calvinista tudo-
mánynak, és a' több szakadások-
nak? Tovább erre a' végre olva-
sék sok régi írásokat is, és emle-
kezetre méltó dolgoknak fel-jed-
zésit, mellyek minden Sæculum-
ban történtek, de semmi hireket,
neveket nem találhatám, avagy
hogy úgy szóljak még csak látok
nyomokra is sohált nem akadha-
ték. Azért eszemben vém,
hogy ezek a' Vallások éppen ui-
jak, és nem régiek legyenek, se-
nem a' Kristustól se nem az Apo-
sto-

stoloktól szerzettettek; hanem
csak nem régen némelly istente-
len embereknek agyaskodások-
ból származtak, és csak azért is
mint gonosz embereknek talál-
mányok megvetendők.

XX.

Elmélkedés.

JOL reá emlékezem, hogy még
iffiu-koromban némelly Calvi-
nistának magyar könyvetskét
el-olvasám, kinek neve *Irine-
rarium*, az az *Nevezetes vetekedés*,
más képpen a' Molnár *Vocabula-
riumja* szerént: *Uton-járás meg-
írása*. Mellyben igyekezik meg-
mutatni, hogy Kristus Urunk szü-
letése után mindenik Sæculumban
voltak Lutheránusok és Calvini-
sták, valakik igazán tanítottak, az
az nem egyebet vallottak, ha-
nem azt, a' mit Luther és Calvi-
nus. Es nagy hoszszú lajstróm-
ban

ban elő-számlálá, kik voltak minden Sæculumban Lutheró-Calvinisták. De heában eset igyekezete és fáratsága, merthá azok a' lajstromban be-irt személyek a' Lutherános Vallás tanúi voltak; kétség-nélkül a' Calvinistaság követői nem lehettek. Mint szinte most, a' ki Lutherános, nem lehet egyszer 's mind Calvinista-is, mivel a' Hitnek tudományában úgy ellenkeznek egy-mással, valamint Luther Márton a' Calvinus Jánossal ellenkezett. Es valamint Luther Márton nem mondotta Calvinus Jánosnak a' tudományának, tanításának és Vallásának különbözése miat, ugy szintén a' mostani Lutheránusok is nem mondhatták magokat egyszer 's mind Calvinistáknak is a' Vallások, és tanítások, különbözése miat. Mellyből igazán következik, hogy abban a' lajstrom-

stromban be-irt Személyek-is nem lehettek, se nem mondathattak egyszer 's mind Lutheró-Calvinistáknak, az az Lutheránusoknak is, Calvinistáknak is. Nincs pedig nagyobb oka a' Lutheránusoknak, mellyel magok Eleivé teshessék inkább az elő-számlált tanúkat, mint szinte a' Calvinistáknak. Annak-okaért az *Itenerarius-is*, egy aránt mind a' két fél Eleinek nevezé azokat, kiket lajstromban jegyzett. Ha azért egyiknek nincs nagyobb oka, mint a' másíknak, miért nevezhesse azokat maga Eleinek: nyilván való, hogy sem egyik, sem másíki Elei nem voltak. Sőt azon okból, mellyekből a' Lutheránusok és Calvinisták ezeket magok Eleivé teszik, az Anabaptisták, Arianusok, és minden más Valláson lévők is magokhoz kapcsolhatták.

A' kiker a' Luthero-Calvinisták lajstromában itt az *Itinerarius*; fel-is jegyzette, minémű tanuságért vonszá öket maga mellé, tudni illik: Egy, két, vagy három cikelyt emlitt, mellyben alitya, hogy ő vélek egyértelemben voltak. Ha pedig egy, két, vagy három dologban-valo egyezés elégséges arra, hogy valakit Lutheránusnak, vagy Calvinistának mondhasunk: Tehát a' Mahomet-is, Judas Iskariotest, Ariust Lutheránosnak és Calvinistának mondhattuk, és ezek lajstromában be-irhattuk; mivel ezek-is egynehány dologban, a' Romai Ecclesia tanítása ellen egyet értettek a' Luthero-Calvinistákkal. Mert Mahomet egy Istent tartott lenni, Arius tartotta; hogya' Romai Anyaszentegyháznak Conciliomi, Gyülekezeti tévelygésben eshetnek, és vétkezhetnek, a'

mint

mint a' Nicænuminevű Gyülekezet (ő maga Arius mondgya) vétkezett akkor, midőn ötet kárhoztatta hamis tanításáért. Tehát ebből igazán jön ki, hogy Mahomet és Arius Luthero-Calvinisták valának, az az egyszer 's mind Lutheránosok-is, Calvinisták-is.

Utollyára azért fáradozott heában, hogy meg akarván mutatni a' Lutheranos és Calvinista Valásnak régiségét, minden fundamentom nélkül olyan tanúkat hozaelő a' meg nevezet lajstromában, kik nagy részre Pápák, Cardinálok, Ersekek, Püspökök, Papok, Barátok voltak, mellyekről bizonyos és nyilván-valo, hogy halálok oráig nem csak megmaradtak a' Romai Keresztyén Hitben, hanem életükben-is annak igazságát erős mélyly irásokkal mindenkor oltalmazták. Hogy pedig semmi fundamento-

manem vala az *Itinerarius*nak a'
meg nevezet lajstrom vakmerő
írására bizonyos az, mert Szent
Gergely Pápát csak azért monda
Luthero-Calvinistának, hogy szid-
almazta, és meg feddette az ő
idejében élő gonosz Egyházi sze-
mélyek feslet erkölcsét, hívságos
pompáját, magok-viselésének il-
letlenségét. Sz. Irenaeust pedig
azért, hogy a' Sz. Írást igen di-
csírte 's magasztalta, és abból
mondotta, hogy kell állatni az
igaz tudományt. Polycarpust A-
ristidest azért, hogy azt tanítot-
ták, a' mit az Apostoloktól ta-
nultak. Bellarminus Cardinalist
azért Luthero-Calvinistává akará-
tenni, hogy ez igen gyalázta és
feddte azokat a' Catholicusokat,
kik noha külső képpen az Eccle-
siahoz kapcsolják magokat; de
vétkekkel, gonosz életekkel, az
Ecclesia belső, és lélek szerinti
való

való eggyeségből, el-szakad-
tak. Mellyekből tehát nem le-
het ki-hozni, hogy ezek Luthe-
ro-Calvinisták voltak. Mert a'
Rimai Ecclesianak mostansági
fejedelmi is még feddik a' Papok
és Egyházi emberek tunyaságot,
és egyéb fogyatkozását, és en-
nek az Ecclesianak igaz Istenes
Tanitói, Predicatori, mostana-
ban is magyarázzák a' Sz. Írást, az
Apostoloknak tudományát hir-
derik, a' hiveknek szivekből ki-
irtyák a' vétkeket, és az igaz Ke-
refztyén életnek szeretétét be-ol-
tyák, meg-is azért őket senki
sem mongya Lutheranosoknak
és Calvinistáknak. Tehát ama-
zokat sem kell az ilyen jó csele-
kedetekért Luthero-Calvi-
nistáknak tartani és mon-
dani.

Elmélkedés.

Sokan jobban végben vittem én igyekezetemet ebben a' deliberatiomban végezésemben, az itinerariomat, vetékedésimet el-végezém, midőn mind azokat az eretnekségeket fel-keresém 's el járák, mellyek Krisztus Urunk születésétől fogva mind eddig kezdettek. Es fel-találám csak mind azokat a' hitbéli czike-lyeket és tudományakat, mellyeket tartanak a' Lutheránosok és Calvinisták, hogy már régen ennek előtte más eretnekektől-is tanitattak, és a' Romai Anyaszentegyháztól el-is kárhoztattak. Nem ugyan úgy, hogy egy lőtt volna az; a' ki mind azokat tanította volna; miket Luther avagy Calvinus tanított, mert olyan éppen egy sem volt, hanem többek és külömbek, mellyek közül

zül egygyik egygyiket ebben az esztendőben, másik másikat más esztendőben tanítottak. Innét mind azon által nem következik az, hogy Luther avagy Calvinus tudománya eléb lett volna Luther-nál avagy Calvinusnál, hanem az igazán következik: Hogy a' Lutherános és Calvinista Vallás már régen a' Romai Anyaszentegyháztól el-kárhoztartott 's ki átkoztatott külömb-külömb-féle Eretnekségekből öszve todoztatott, fodosztatott Vallás legyen némely dolgokat ujjonnan hozzá adván, nem más képpen; hanem valamint a' kuldosok todor fodor ruhájok szokott lenni, melly a' ki vettetet szemetekén sok régi, ui, és külömb-féle színű fel-szedett poszto darabocskák-ból öszve-varratik;

EZek után az igaz Kereszttyén Anyaszentegyháznak jeleiről úgy-mint *Egységéről, Szentségéről, közönseges és Apostoli valóságáról.* De ezekből a jelekről csak egyet sem találhaték, a' ki illenék a' Római Anyaszentegyházban kívül lévő egyéb meg újított avagy inkább el-rucitított Ecclesiához, Vallásokhoz. Nem az *Egység.* Mert sok és kiváltképűen való czikelyeiben, 's ágózatiban a' Hitnek egy más közöt különböznék, sőt ezeknek az új Vallásoknak követői valahányon vannak, a' Hitnek dolgai felől, majd csak nem mind annyi más más vélekedésekben vannak. Nem a' *Szentség.* Mert a' Szentség magával hozza azt, hogy kiki elérjen a' gonoszról, és jót cselekedgyék. Ezt pedig ezek az új Vallá-

Vallások nyilván nem követik, mert nem csak nem tanították, hogy ki-ki el-távozzék a' gonoszról, Istennek parancsolatját megtartván; hanem inkább azt tanították, hogy lehetetlen legyen azokat beteljesíteni, és azért a' jó cselekedeteknek gyakorlását sem javallták, mert azokat haszontalanoknak az üdvösségre, sőt merő vétkeknek alították lenni. Annak-okaért nem csudálom már, hogy az ellenkező Atyafiak csak egy Szentet sem mutathatnak, ki az ő Vallásokból lőtte volna. *Közönsegesnek* sem mondathatnak az ellenkező Vallások, mert nem terjedtek ki az igaz világra úgy, mint a' Római Hit, Sz. Pál bizonsága szerént ki-terjed. *Ad Rom. 1, v. 4.* Se nem mondathatnak, hogy lettek mindenkör Krisztus Urunk születéséről fogva, mert ennek előtte ezer,

öt száz , tizen két esztendővel még csak hírek sem hallatott , és most is nincsenek mindenütt , hanem csak az egy Európának valamikéves tartományiban hol lap pangnak , hol uralkodnak , melly Europa leg kisebb része a' világ-
nak Africához , Ásiához , és Americához képest , kikben ezek felől az új Vallások felől semmit sem tudnak , se nem hallanak. *Apo-
stoli* Vallásoknak sem nevezhetni ezeket , mert nem fondaltattak az Apostoloktól , se ő általok kinem hirdetettek , se az Apostolok idejéről fogva minden üdők folyásában egy más után következő lelki Pásztorit , Tanítóit , Vezérit ezeknek a' új Vallásoknak nem mutathatni meg , kik a' farkasok ellen igaz tanítással és Szentségek szolgáltatásával legeltették volna a' Krisztus juhait. Ezek pedig a' négy jelek illenek a' Romai Anya-
szent-

szentegyházhoz , és bene talál-
tatnak , tehát méltán ezt minden egyebb Vallásoknál nagyobbra köll bocsúllenem , és másokat meg vetvén , egyedül erre állanom ,

XXIII.

Elméikedés.

Forditam ezek után szemeimet a' Poganyságból Kereszttyén Hitre meg tért népeknek és Országoknak Eleire , kiknek meg térelek éppen csudálatos volt , mert egyéb képpen nem lehet ; hanem csak az egy élő Istennek ereje , kegyelme , és segítsége által , mivel ebben a' dologban nagy akadaloikat tévének a' hatalmas Királyoknak , Császároknak , Tyrannusoknak dühösségi , és a' Bálvanyozoknak vakmerő meg-általkodási , nem csak akkor , midőn a' Kereszttyén Hit szerént javal-

javallyák vala nékik azokat, melyek a' test ellen, vér és világ ellen szüntelen tusakodnak, hanem akkor is, midőn nékik magyarázták az erőtlén Tanítók, fegyveretlen Apostolok ama melly és titkos dolgokat, mellyeket a' természetnek ő maga erejéből meg nem foghat, se meg nem érthet az ember. Ez után tudakozám, mellyik vala az a' Vallás, az a' Hit, kire azok meg térének, és minémű Predikátorok valának, kik azokat a' pogányságnak fetétségéből a' világságnak ismételére, ki-hozák és világosan eszemben vévén, hogy az a' Hit nem egyéb vala, hanem a' Romai közönséges Keresztyén Hit, és a' Predikátorok is nem egyebek, hanem azok, kiket a' Romai Pápák az Evangéliomnak predikálására, s ki-hirdetésére el-küldöttek vala. Mert
 hogy

hogy abban Kristus Urunk születése után első őrszáz esztendőben nem vala egyéb Keresztyén Vallás, mellyre a' Nemzetségek meg tértek volna, az ellenkező Atyafiak ő magok sem tagadgyak. Hat-száz esztendőben pedig az Angliai Ország meg tére Sz. Agoston által, kit Barat létében oda Sz. Gergely Pápa küldött vala. Hét-száz esztendőben Német-Ország Sz. Bonifacius által, a' ki harmadik Gergely Pápától oda küldettetett volt. Nyolcszáz esztendőben Morva-Ország Sz. Cyrillus és Methodius által. Kilencz-száz esztendőben Magyar és Lengyel-Ország Sz. Albert, Sz. Piligrinus, és mások által el-hagyván a' balványozást az igaz Istent meg isméré. Ezer esztendőben Csak Muzka és Francia-Ország Sz. Remigius által. Frisiai Ország Sz. Bonifacius,

cius, és sokkal annak előtte Vil-
lebrordus által. Ezer száz esz-
tendőben Pomerania nevű Or-
szág Sz. Bruno és Otto által. Ezer
két-száz esztendőben Livoniai
Ország Sz. Mainardus által. Es
Svecia Brakpier Miklos által, ki az
után Romai Pápává választott.
Ezekben pedig a' két-száz utolsó
esztendőben Nap-keleti és Nap-
nyugoti Indiában, sokkal több
tartományok, hogy sem az egész
Európában vannak, meg térének
a' Keresztyén Hitre, nem másra,
hanem a' Romai közönséges Hit-
re, melyre most is napról napra
Istennek segítsége által mind töb-
bek többek térnek. De a' mi leg-
csudálatosb, nem találék annyi
fok pogányságból meg tért Nem-
zetségek között csak egyet is a' ki
Lutherános, Calvinista, avagy
valami más Vallásra tért volna;
hanem csak a' lágy, hideg, és
gonosz

gonosz Catholicusokból akadék
némelyekre, kik jobban szeret-
vén testeknek gyönyörűségét, éle-
teknek szabadságát, hogy sem lel-
keknek üdvösségét hiteket el-ha-
gyák, és erre a' végre, hogy min-
dennemű testi kívánságokat bá-
trabban el-kövehessenek, Kri-
stusnak könnyű terhét, és gyönyö-
rúséges igáját nyakokból ki-ver-
vén a' Lutheranoságra, Calvini-
staságra, vagy valami egyéb té-
velygésre állanak és folyamodá-
nak. Job azért énnékem, a' ki
inkább szeretem lelkem üdvössé-
gét, hogy sem a' testi érzékensé-
geket, hogy arra a' Hitre meg-
térjek, melyben üdvözülhetek,
hogy sem abban a' Vallásban ma-
radgyak, melyben a' gonoszságok
csak a' testi kívánságokért ma-
radnak, és a' hoz a' szabad
lelétért kapcsolkoznak.

Elmélkedés.

ENnek az elmélkedésnek alkalmatosságával más observatio jutott eszemben, tudni illik: Hogy az Isten mind az Apostolokat, és több a' téle férfiakat, kiket el-választott, és a' Nemzetségeknek meg térésére el-küldött, nagy csuda tételekkel fel ékesítette, s meg ajándékozta az ő Isteni igérete szerént, a' mint olvassuk Sz. Máténál *cap. 10. v. 7.* *Elmenvén (mongya Krisztus az ő tanítványinak) predikállyatok, baktakát támaszszatok fel, poklosokat tisztítssatok, ördögöket űzsetek ki &c.* Es Sz. Márk Evangelista könyvének utolsó részében: *Azok pedig el-menvén predikállának mindenütt az Ur vélekegyütt munkálkodván, és a' beszédet meg erősítvén következő jelekkel.* A' mostani új Vallásoknak Vezéri, **Elő-**

Elő-jároi, Predikátori pedig noha dicsekednek azzal, hogy Isten ő Sz. Felsége öker az ő Anyaszent-egyházának mint-egy meg Ujított Reformálóit küldötte; mindazon-által semmi csuda tételekkel meg nem ajándékozta, mert soha egyik sem tölt közzülök valami csudát az ő tudományoknak, tanításoknak, avagy Istentől való küldéseknek meg erősítésére, és bizonyíttására, sőt a' mint némelly mondgya: még csak egy bennalovat sem tudtak meg gyógyítani. Miképpen tehát hihettem volna? hogy azok erre a' végre Istentől küldettek legyenek, mivel minket meg intett a' mi szerelmes meg-Váltonk: *Hogy ójuk magunkat a' hamis profetáknak, kik hozzánk juhok ruházatiban jönnek (Sz. Írást és Evangeliumot mindenkor szájokban hordozván, tartván) belől pedig ragadozó farkasok.* **leg-**

leg-fő-képpen ha azok egy-mással
ellenkező tudományokat predi-
kállanak, a' mint cselekedtek Lu-
ther és Calvinus, kik az Isteni tu-
dománynak igazságát nem tani-
tották, hanem a' mint magoknak
tetszet a' Sz. Írásnak igaz értelmét
és magyarázását egy-más ellen
húzták 's vonták. Minek okáért
bizonyos az, és nyilván való,
hogy egyik sem küldetett Isten-
től az Anyaszentegyháznak meg-
ujtására és reformálására. Mivel
hogy pedig ezek között egyik
sem hozott elő nagyobb okokat, se-
nem mutatotta' nagyobb jelét az ő
tudományának, avagy Istentől va-
ló küldésének meg bizonyítására,
mind a' másik, azért igaz lelki-
ismeretem szerint egyiknek
sem lehet hinni.

Elmélkedés.

Vízontag meg vizsgálám az új
Vallások Eleinek, El-kezdő-
inek magok viselését, életek al-
kalmaztatását, és azoknak az
Apostoli embereknek, kik sok-
féle pogány Nemzetségeket az
igaz Romai Keresztyén Hitre meg-
térítettek, és egy más mellé téven
meg próbálám; ha valami hason-
latosság ezek között találtatik-e,
avagy nem? De én Istenem! olly
nagy különbözést tapasztalék kö-
zöttök, valamenyi vagy az Eg,
és föld között. Mert ezek buzgo-
aitatossággal másokat az Isten sze-
retetre fel-gerjesztettek, nagy-
jóságos cselekedetekkel minde-
nőt tündöklöttek, józansággal
alamisnálkodással, Istenes tiszta
élettel mindenkinek jó példát
adának, úgy hogy az el-mulando-
jókat és mindennemű testi kíván-
ságokat

ságokat meg vevén, csak egyedül Istennek nagyobb dicsőségét, lelkeknek 's fele-baráttyoknak üdvösségét keresték, a' mint az ő életekből és írásokból világosan kiterczik. Azok pedig az ujtásnak Kalaúzi minémű életet viselének? nem egyebet, hanem hogy a' mi a' torkot, a' mi a' testnek rút fajtalanságát illeti elkövethelessék, az igaz Hittől elszakadának, Istennek sokszor rótt fogadásokat, esküvéseket által hágván minden-féle gonoszságokban, istentelenségekben keverék magokat, és mint egy kérségben essettek, az Isteni parancsolatoknak bé-tellyesítését lehetetlenek, a' testi gonosz érzékenségeknek elkövetését szabadnak, a' jó cselekedeteknek üdvösséges gyakorlását haszontalannak, sőt merő véteknek tanították lenni, és nagy bátran, nagy kevélen az

együgyű

együgyű néppel el hitették, a' mint hasonló képpen azoknak életekből, írásokból világosan kiterczik. Mert ki volt Luther Mártonnál, és Calvinus Jánosnál gonoszság és kevélyeb? a' kik inkább magok Istentől elszakadott értelmeket követték, hogy sem a' régi, Sz. bölcs, okos embereknek ítéletét, inkább a' Sz. Írásnak ő általok lőtt hamis magyarázatját, hogy sem a' Szent Atyák, és az egész Keresztyén Anyaszentegyház által lett fejtését igaznak alították lenni. Kinek írási utálatosbak és fertelmesbak, mint Luther Márton-é? kinek gonoszbak és káromkodobbak, mint Calvinus János-é? úgy hogy már, még az ő követőik is ezeknek írásokat szígyenlik.

Elmélkedés.

NEkem nagy indulatúl és ősz-
tónúl vala a' Romai Keresz-
tyén Hitnek fel-vételére az is,
hogy ebben a' Hitben most-is ta-
láltnak sokak, kik lelkek üd-
vótségének szeretetétől viselter-
vén, meg vetik a' világi életnek
gyönyörködtető virágját, az ural-
kodásnak tisztes méltóságát, és az
el-mulando joknak bizonyos fo-
lyását, mellyeket vagy már biro-
dalmok alatt tartottak, vagy azok-
nak el-nyerésére nagy reménség-
gel rápláttattak, és a' mi leg-nehe-
zeb, el-hadgyák édes Atyokat, A-
nyokat, Atyafiaikat, kedves bará-
tyokat, nem rettegnek se víztől,
se tűztől, se pogány Tyrannusok-
nak dühös fenyegetésitől, se a'
veszedelmes haláltul, hanem ör-
vendetes vigassággal és gyorsá-
sággal mennek a' világnak minden
határára

határára, részeire a' nemzetsé-
geknek meg térítéseért, az Ur
Jesus Krisztus Evangéliomának
predikálásáért, és az igaz Keresz-
tyén Romai Anyaszentegyháznak
gyarapodásáért, noha tudgyák
hogy az idegen nemzetségek kö-
zöt Sz. Pállal lesznek : *Igen sok
munkákban, a' tömlöczökben gy-
akrabban, a' vereségekben mód fő-
lött, a' halálokbán gyakorta.* 2. ad
Corinth. 11. §. 23. Mert ama Sz.
János mondása szivekben szállott.
Cap. 15. §. 13. *Nagyob szeretete
ennél senkinek nincsen, hogy valaki
az ő lelkét adgya barátáért.* Es
azért nem olyan inatlanok, avagy
erejekben meg-fogyatkozottak
a' Romai Ecclesia építői, mint az
új Vallások faragói, kik csak a'
Keresztyénségben plántáltatott
és gyökerezett tudományt szag-
gattyák, soha egy pogány Nem-
zetség nyakába sem adgyák a'
d 2 Krisztus

Kristusigáját. Es valaminek korára a' pogányságon semmi erőt nem vettek az új tanítások, ugy ez után se várjuk, hogy ebben törjék fejeket a' Predikátorok. Ennek pedig nem egyéb az oka, hanem hogy a' Romai Ecclesiában lévő Tanítók, Predikátorok Sz. Lélektől viseltetnek, attól indítatnak fel ezekre a' nagy jó cselekedetekre. Más Vallásokban lévő Predikátorok pedig, mivel csak azt keresik, a' mi a' testé és világa, és mivel a' testi kívánságokból nehezen tollázkodnak ki, Sz. Lélektől nem viseltetnek, se nem vezéreltetnek hanem a' testi kívánságoktól.

XXVII.

Elmélkedés.

Az is nékem nagy csudálkozásomra vala, hogy a' Romai Catholicusok között, nem csak alacson, hanem Nemes, Nagyságos,

ságos, Groff, Herczegi, és néha Királyi Nemből való ifiak-is; férfiak és Leánzók minden gazdagságokat, mellyekben bővelkedhetnének, nagy kővér örökségeket, mellyekben uralkodhatnának, szép virágzó életeket, mellyekben gyönyörködhetnének, Istennek szeretetéért, lelkeknek üdvösségéért el-hadgyák, és minden pompáját a' világnak; gyönyörüséget a' testnek megvetvén, külömbféle szegény és kemény életű szerzetes rendek közzé, kéfz akarattal, és sokszor bátor és mérész szível nagy nehéz akadályokat meggyőzvén, azokon által-menvén hivatallyok szerént bé állanak. Holott ez ellen az új Vallások Predikátorinak tisztét, állapotját nagy Nemből csak egy sem kívánczik avagy méltóztatik fel-válaszni. Ezeket én ugyan nem azért hozom-
d 3 elő,

elő, mint-ha az Isten személy válogató volna, és nagy nemzetre vigyázna, mivel nyilván tudgyuk, hogy Krisztus Urunk a' szegény, együgyű, tudatlan halászokat Apostolságra választá; hanem csak azért (mert innét ítélem szerént igazán következik) hogy azokban az Istennek kiváltképpen való malasztya, kegyelmé munkálkodik, mivel az Istennek malasztya és belső intése nélkül soha ezeket a' megromlott gyarló természet fölött való dolgokat el nem követné. Amazokban pedig a' Sz. Lélek semmi képpen nem munkálkodik, mert test szerént élnek, test szerént tanítanak, és azért (Sz. Pál mondása 1. ad Cor. 2. v. 14. *A' test szerént való ember, meg nem fogja azokat, a' mik az Isten Lelkéé.* Ha tehát Isten ő Sz. Felsége illy nagy kiváltképpen való malasztokat ad a' Romai Hitben lévő Hívek-

Híveknek, bizonyára csak ennek kell egyedül igaznak lenni, az egyéb új vallásoknak pedig, melyekben ezek nem találtnak, mind hamissaknak.

XXVIII.

Elnélkedés.

Jól rea emlekezem, midőn én még ifjú valék, jelen létemben két Lutherános Predikátor emlékezetet tölt vala némelly jó természetű és erkölcsű iffiacskárúl, kit én igen jól is ilmértem, és midőn azok közzül egyikik arrúl az iffiacskárúl ezt a' jóvendőlést tötte volna: Ez az iffiacska, úgy mond, nőtelen és szűz életét fog viselni, a' mint ennek természet szerént való indulatyából erkölcséből lehet jóvendőlni. A' másik mingyarást utánna veté: bizonyára leg jobban fog úgy cselekedni, mert a' nőtelen-ség és maga meg tartoztatása Istennek

Istennek nagy ajándéka, és kiváltképpen való malasztya. En akkor noha ifjú lévén és még Lutherános igen csudálkozám ezen a' beszéden, és magamban így gondolkodám: Miképpen tehát lehet az, hogy a' mi Páfztorink magokat mondgyák az Anyaszentegyház Ujítóinak, Reformálóinak, és az Evangeliomi igaz tiszta Predikálóinak, és hogy a' nőtelenség, 's szűzesség Istennek kiváltképpen való ajándéka legyen és malasztya, meg-is Isten ő Szent Felseége ezt az ajándékot 's malasztot a' Predikátorok között egynek sem adgya? Mint hogy a' mi Predikátorinkat sohál nem láthatni, sőt nem-is halhatni, hogy nőtelen és szűz életet viselvén, feleséget magoknak egélz életekben ne vennének. Azért viszontag így gondolkodám: Miképpen lehet az, hogy

hogy az Isten ezt az ajándékot és malasztot sok Pápistáknak adgya, kiket mi bálványozoknak hívunk, mivel ő közöttök vannak sok nőtelen és szűz életet viselő, úgy mint Apáczá, Papok, szerzetes emberek, és még világiak-is, kiket látunk, hogy igaz életet szűzen, nőtelenségben végeznek-el, nyilván tehát ezeknek a' Vallások kedvesebb létszen Isten előtt, hogy sem a' miénk. Mert a' Sz. Írás mondása szerént feaki sem tartoztathattya meg magát, hanem ha néki eztet ajándékul adgya az Isten. Ezek nékem azután-is, midőn már nagyobb valék, sokszor eszembe jutának, és utollyára a' Romai Keresztyén Hitnek fel-vételére-is a' többi között okúl, és nem kicsin ősztrónul valának.

Elmélkedés.

AZellenkező Authoroknak a' Romai Hit ellen írott könyvekben kívált-képpen observáltam, eszemben vettem, hogy minden argumentumokban, bizonyításokban, mellyeket elő-hoznak Hitünk ellen, azt akarják bőven meg mutatni, 's próbálni, a' mit nem tagadnak a' Catholicusok, és aztot, a' mit Hit ízerént tartanak, és vallanak, vetekedésekkel, ostromlásokkal csak alig érik meg. A' Romai Catholicusok ellen nagy kevélyen elő-hoznak űk a' Sz. Írásból igen igen sok verseket, példákat, mondásokat, tudni illik: hogy önnön magát csak az Istent kell imádní Isteni imádással és tiszteléttel; de a' Catholicusok között ez teteg egy sem tagadgya, sőt erős Hitrel hiszik, és bálványozásnak tartják lenni; ha

ha valaki akár minémű teremtettt állatot Istent gyanánt imád. Ez után elő-hoznak űk sok bizonságokat a' Sz. Írásból, mellyek bőcsületesen szollanak a' Házaságról. De mi okra nézve? nem tudom, mert a' Catholicusok rútul soha nem szollanak a' Házaságról, sőt a' hét Sacramentumok, Szentségek között a' Házaságot számlálják lenni, minek semmit nem árt az, hogy Sz. Pállal mongyák *1. ad Corinth. 7. v. 38. A' ki házaságra adgya-is az ő szűzét, jól cselekeszik, és a' ki nem adgya jobban cselekeszik.* Hasonló képpen a' Kristus Jესusnak cselekedetit, igen dicírik, magasztallják, és annak bűneinkért való elég-tételét. De mit akarnak itten? mivel a' Catholicusok is ezeket véghetetlen érdeműeknek, és annak elég-tételét az egész világnak bűneiért elegendőnek mongyák

lenni. Mittehát tanítanak a' Catholicusok? azt, a' mit Sz. Péter maga levelében, 2. Petri 1. §. 10. *Átyámsiai igyekezzetek inkább, hogy a' jó cselekedetek által bizonyossá tegyétek a' ti hivatalosokat, és választásokat. A' mint Sz. Pál mondgya ad Rom. 8. §. 17. Ha pedig fiai, örökös-i is: az Istennek örökös-i ugyan, a' Krisztusnak pedig örökös-társai: de ugy, ha együtt szenvedünk, hogy együtt meg-is dicsőíttessünk. Hasonló képpen a' Hitet mindenek fölött predikállyák, de mi okra nézve? mert nyilván: valo az, hogy a' Catholicusok is örök üdvösségre a' Hitet szükségesnek vallyák lenni. mit mondanak tehát? azt, a' mi Sz. Jakab cap. 2. §. 24. *A' cselekedetekből igazítatik meg az ember, és nem csak a' Hitből. Mert Sz. Pál mondgya: Ad Corinth. 1. cap. 13. §. 2. Ha minden Hitem*
lézen-*

lézen-is, úgy hogy a' hegyeket másuvá vigyem, szeretetem pedig nem lézen, semmi vagyok. Utoljára némelly Egyházi személyeknek gonosz életeket szidalmazták, kárhoztattyák. De ezzel sem mennek elő igyekezetekben, mert Catholicusok-is az illy gonosz életet és fogyatkozásokat utállyák, 's kárhoztattyák, de ez ellen másokban a' szüzességet, magok meg tartoztatását sokakban csudálván igen dicsérik és magasztallyák.

XXX.

Elmélkedés.

Ugyan aző Authoroknak könyvökben olvastam, és más a' féle Predikátoroknak-is beszélesekől és predikálásokbul értertem, hogy ők inkább rágalmazással viják, és az együgyű nép előtt gyalázzák a' Római Anyaszent-

szentegyházat, melly rosz szokásokból világosan észemben vettem, hogy nagy fogyatkozások légyen a' megnevezet Anyaszentegyháznak ostromlásában, és az ellen való tufakodásban. Mert midőn valaki disputálás és vetekedés között könnyen kifakad a' rágalmazó szokra, bizonyos jele az, hogy az olyan a' fel-tett mondásának avagy czikellyének meg-bizonyításából és mutatásából hamar ki-fogy, ha még már ki nem fogyot-is. Mert a' rágalmazás azon kívül-is mindenkor őszve kapcsolva vagyon, 's egyűt jár a' hamissággal és hazugsággal, mellyekből akár minémű dolognak igazsága-is ki nem nyilatkozhatik. Afféle hazugságok pedig ezek, ugymint: Hogy a' Catholicusok úgy imádják a' Szenteket, mint önnön magát az Istent: Hogy a' Pápat Isten gyanánt tartják:

tyák: Hogy a' Szentek, magok érdemeikben nagyobb reménségek és bizodalnok vagyon; hogy sem mint a' Krístuséban, és több efféle ezer 's még ezer költéseket hoznak elő. Azért nem teherém a' hazugságban és rágalmazásban fundamentomát Hitemnek; hanem magamban el-végezém; hogy ennek a' dolognak igazságául tudakozódgyam, mellyet mihent fel-találok, a' mint fel is találék, azonnal minden egyéb mint álnok és csalárd új Vallástokat meg vetek és el-hagyok.

XXXI.

Elmélkedés.

Jól jut észemben az is, hogy midőn ifjú-koromban jelen volnék a' Calvinistáknál valami Theológiából való disputálásban, némelly az Halgatók között többnél értelmesb magát mint egy Pá-

Pápistának mutatván avagy Pápi-
sta ember képében, igen nehéz ar-
gumentomot, kérdést téve a'
Mesternek; mellyet halvána' Cal-
vinista Mester, meg állapodék,
és egy kevelésé halgata. Az után
pedig monda: Hogy ő is valaha
midőn Angliában lőtt volna, u-
gyan azon argumentomot, kérdést
tette volt fel az ő maga Mesteré-
nek, mellyre egyéb feleletet attúl
nem vehete, hanem hogy az a' kér-
dés meg oldhatatlan, 's meg fejt-
hetetlen légyen; és azért a' Pápi-
stáknak arra igyenessen soha nem
kell felelni; hanem csak tréfával,
játékkal másuvá kell vonni és for-
ditani. Melly feleleten én igen
meg botráncokozám, mivel az ar-
gumentomokat, kérdéseket tré-
fával sem meg nem fejthetni, sem
a' dolog igazságának végére 's ér-
telmére nem mehetni. Mellyből
az következik, hogy az ellenke-
ző Artya-

zō Aryasnak valamint a' disputá-
lásban nem gondolnak az igye-
nes és igaz felelettel, ugy szinte
a' Hit czikeleiben is nem keresik
az igazságot.

XXXII.

Elmélkedés.

Meltán azért is ki-ki a' Ro-
mai Anyaszentegyházzal
ellenkező Vallásoknak hamis fon-
damentomiról gyanakodhatik,
hogy a' disputálás, vetekedés kö-
zött, noha mindenkor az Sz. Irás
bővű szerént való értelmére hiják
a' Catholicusokat, mind az által
ugy bánnak ők a' Sz. Irással, a'
mint nekik tetszik. Mert aztot
egy felől vakmerő szemtelenség-
gel csönkittyák, abból egész Ca-
nonicus könyveket mint emberi
találmányokat és álmodott dol-
gokat ki-rekesztvén, hátok megé-
vetnek, más felől ki-ki maga tu-
lajdon

lajdon lelkének értelme szerént magyarázza, és a' mint egyik fejtegeti, külömb értelemben vé-szi a' másik, úgy hogy azon vé-getlenül versengenek, mint kell igazán a' Sz. Irást börtűje szerént magyarázni. A' hol nem úgy cselekedsznek a' Romai Catholicusok, mert ezek egy nyomban járnak, egy más ellen nem tusa-kodnak, hanem azon fordítás és magyarázás szerént mindenkor éltek's élnek-is a' Sz. Irással, mel-lyel, ezer, három-száz és több esztendőkről fogva mind eddig élt az Anyaszentegyház, és ezek között a' Sz. Irás börtű szerént valo értelmét senki sem az ő maga agya fűrt találmanyira itéletire hajtya és sarúlla, kiki magyarázattját követi a' Sz. Atyáknak, és az egész Anyaszentegyháznak, mert erről Kristus Urunk mondotta Sz. Máténál *cap. 18. v. 11. Ha va-laki,*

laki az Anyaszentegyházat nem halgattya, legyen néked mint a' pogány és publikánus

XXXIII.

Elmélkedés.

Hogy mindent meg probal-nek, és semmit el-ne mu-latnék ebben a' dologban, gon-dolkozva's vigyázva el-olvasám kis Katechismusát, az az rövid szo-val valo hitbéli tanítását Luther Mártonnak, kivel mostanában élnek Magyar-Országban a' Lu-theránosok, és azt (ha meg egyezik-e ? avagy nem) őszve tévém ugyan azon Luther Már-tonnak másik Catechismusával, melyet 1567. esztendőben Wit-tembergában ki-nyomtatott vala, és fel találám, hogy vala-mint a' föld az égűl, úgy szintén egyik a' másiktól sok hitbéli czi-kelekben különbözik. En illy nagy

nagy változását és külömbözését a' réginek az újul elegendő képen meg nem foghattam, hanem eszemben jura, hogy a' mostani Ujitok, a' mint tetszik nekik, úgy változtattyák Vallásoknak ágazatit, másokat és más képpen ebben a' tartományban, tartván másokat a' másokban, másokat ebben az időben, más időben másokat, úgy hogy csak nem annyi felé változott már Vallások, valamennyi helyek és esztendőök számláltatnak, miolta kezdetert, sőt valamennyi tudós emberek találtatnak, mellyek által ki-terjedt, minek nem egyéb az oka, hanem egyedül csak az, hogy ki ki maga itilete spiritusfá szerént a' Sz. Írást magyarázza. Hogy ha pedig valaki ezt a' nagy külömbözést a' Hit ágazati felől nem hiszi lenni ebben a' két Catechismusban, tegye őszve mind a' kettőt, egygút

eggyút, olvasa, és fel-találja, ezt pedig ki-ki könnyen végbe-viheti, mert a' Wittenbergai Catechismus, mellyet maga csinált vala Luther Márton, ebben az esztendőben úgy-mint 1701. Magyar Országban Nagy-Szombatban ki nyomtattatott, és azért magának ha akarja ki-ki szerezhethet. Ellenben midőn a' Papistáknek fok külömb fele tartományokat el járam, és Catechismusokat el-olvasám, sohul nem találhatám; hogy abban, mi a' Hitnek dolgait illeti, leg-kisfebben is külömböznének: hanem inkább mindenút, mindenben, minde nestről egygeznek.

XXXIV.

Elmélkedés.

Midőn tehát illy nagy külömbözést és változást láttam volna a' Hit tudományában azok között,

közöt, kik Augusta nevű Várasban eredett Vallást hiszik és tartják, magamban fel-tőttem, hogy ezt a Vallást figyelmeztessen el-olvasom, a' mint el-is olvasám. De csak nem annyi félének tapasztalám én ezter-is lenni, valamennyi külömbféle helyeken és üdőkben ki-nyomtatott légyen, úgy annyira, hogy mellyik volna az a tulajdon Augusta nevű Várasban eredett Vallás? mind addig nem tudhatám (mivel ők még magok is a' Lutheránus Academiának Mesteri, Tanítói abban egy más közöt meg nem egyyezének) valameddig bizonyos alkalmatossággal Császárnak Bibliotekáját, az az könyv-tartó helyét meg nem látogatám, a' hol nékünk, kik akkor egyyüt valánk, ugyan azont, mellyet Augustaban az Imperiomi gyülekezetben némelly Melánthon nevű ember

1530.

1530. esztendőben ötödik Károly Császárnak be-mutatott. Melly oly igen külömbözik másut's más üdőkben ki-eredet, ki nyomtatott Confessiokkal, Vallásokkal, hogy azokat senki nem mondaná Augustai Confessionak, ha Augustai nével nem hireznék. Annak-okaért ebből egyéb nem következhetik, hanem hogy a' mostani Lutheránusok Vallása nem Augustai Vallás, hanem másféle, kit csak azért is magamtul éppen el-távasztaték. Miért pedig nem tartám meg a' tulajdon Augustai Vallást-is a' több okaim közöt ez is volt, hogy az a' Vallás-is magában sok hazugságokat, és világos contradíctiókat, ellene mondásokat foglal, kiket igen hosszsan le-ir's meg mutatott Kárdinal Pázman Péter abban a' tudós-bölcs könyvében, mellyet Kalauznak nevez, Négy-száz, tizen-ötödik foliustul.

foliustul fogva , egész négy-száz,
negyven foliustig.

XXXV.

Elmélkedés.

Midőn gyakorta gondolkod-
nám és elmélkedném ama
Kristus Urunk Izavairúl: *Matt. 7.*
13. A' szoros kapun mennye-
tek bé, mert széles a' kapu és tág
az út, melly veszedelemre viszzen,
és sokan vannak, kik azon bé men-
nek. Melly szoros a' kapu, és kes-
keny az út, mell az életre vezet,
és kevesen vannak, kik azt meg
talállyak. Esarrul is Luc 13. 24.
Erőködgyetek bé menni a' szo-
ros kapun. Mingyárást eszembe
juta; hogy a' Római Hiten kívül
egy Vallás sem volna az a' kes-
keny út, melly viszzen az életre,
hanem mindenik annak a' tágos
és széles útnak mondatik és lát-
szik lenni, melly vezet a' vesze-
delemre

delemre, azért ezeknek tudomá-
nyok szerént elég az örök üdvös-
ségnek elnyerésére, ha valaki
erős hittel hiszi üdvösségét, avagy
hogy nyilván Isten ő Sz. felsége
őtet az örök életre elrendelte,
melly tudomány éppen ellenkezik
a' Kristustul és az Apostoloktól
nékünk hagyott tudományal. Mert
annak, a' ki Kristus Urunkat
meg szollitá kérdezkedvén ő tö-
le: *Jó Mester, mi jót cselekedgyem,*
hogy örök életem légyen? Matt. 19.
17. meg felele neki ilyen képp-
en: Ha az életre bé akarsz menni,
tartsd meg a' parancsolatokat. Az
ellenkező Vallások pedig tanusa-
gok szerént nem azt felelik erre a'
kérdésre: Ha az életre bé akarsz
menni, tartsd meg a' parancsolato-
kat, mert ők a' parancsolatoknak
bé-telestetését lehetetlennek ta-
nították lenni. Mit felelnek tehát
az Ujítok? ezt felelik, Ha bé a-
karisz

Kariz menni az életre, csak higgyed, hogy Kristus Urunk te éretted szenvedvén az Atya Istennek parancsolatit béröltötte. Hasonló képpen Sz. Péter *Act. 2. v. 37.* az ő tőle kérdezkedő Sidoknak (kik szívökben meg indulának azok miat, melyeket hallották vala) *mit cselekedgyünk Atyánk fiai férfiaik?* meg felele Sz. Péter: *penitentiát tartsatok.* Mert Kristus Urunk mongya: *Luc. 13. v. 3.* *Ha penitentiát nem tartatok, minnyájan hasonló képpen vesztekel el.* Es ismét Sz. Péter *Act. 13. v. 19.* *Penitentiát tartsatok azért, és térjete meg, hogy eltoróltessenek a' ti bűneitek.* Így Keresztelő Sz. János is kezdettel Predikállását: *Penitentiát tartsatok.* *Matt. 3. v. 3.* Es másutt *v. 8.* *Teremtésétek azért méltogymölcsét a' penitentiának.* Mit fog pedig felelni az új tudomány erre

erre a' kérdésre: Miképpen, és ha kellé penitentiát tartani? szokása szerént ezt feleli: *csak higgyed,* hogy meg bocsáttatnak néked bűneid a' Krisztusnak érdemiért, és elég leszen. Továb-is kérdeztőlők: Ha meg kellé bocsáttanom ellenem vétetteknek, és boscúságot tévőknek, ha akarom, hogy az Isten meg bocsássa bűneimet? mit fognak felelni? nem mást tudományok szerént, hanem azt: nem szükség. Mert elég, ha hiszem minden bizonynyal bűneimnek bocsánattyát, holott pedig Kristus Urunk mongya Sz. Máténál *cap. 6. v. 14. & 15.* *Ha meg bocsáttjátok az embereknek az ő bűnöket: meg bocsáttya néktek is a' ti mennyei Atyátok a' ti vétkeiteket.* Ha pedig meg nem bocsáttotok az embereknek, a' ti Atyátok sem bocsáttya meg néktek bűneiteket. Ismét továb kérdezem?

Vallyon a' jó cselekedetek által meg érdemelhetem-e, 's el nyerhetem é az örök életet? és meg felelnek nekem tagadván, mert arra az egy Hitet elegendőnek alittyák lenni, noha ez ellen a' Sz. Irás más képpen szoll: 2. Petri 1. §. 10. *Igyekedzetek, hogy a' jó cselekedetek által, bizonyossá tegyétek a' ti hivatalotokat, és válassztástokat.* Es Sz. Pál mondgya 1. ad Rom. 2. §. 6. *Meg fizet kinek-kinek az ő cselekedeti szerént.* Es másut a' Korintusiakhoz irt első levelének harmadik részében §. 8. *ki-ki tulajdon jutalmát veszi az ő munkája szerént.* Kényszeritem őket, felellyenek meg erre a' kérdésre: is: ugymint, meg leheté váltanom bűneimet alamisnakkal? Mivel Krisztus mondgya Luc. 11. §. 41. *Adgyatok alamisnát, és imé mindenek tiszták néktek.* Daniel Profetánál-is Isten

ő Sz.

ő Sz. Felsége eképpen szoll: cap. 4. §. 24. *Bűneidet alamisnakkal váltsd-meg, és a' te hamisságodat a' szegényekhez való irgalmasságokkal.* Es meg kell felelniek egy más után hazudván: Ez sem szükséges, hanem hidgyed, hogy a' Krisztus te éretted eleget tőrt, és mindenek tiszták lélnének te néked. Csak hidgyed, hogy az Ur Jesus Krisztus te éretted meg holt, és meg váltod a' te bűneidet. Mert mind ezeknek végben vite-lére elegendő az egy Hit. Utollyára kérdem az ellenkező Átyafiaktul, mongyák meg nekem: mi-némű bűnökért kárhoznak el, és a' mennyei boldogságból rekesz-tetnek-ki az emberek? Minek-előtte meg felellyenek ők, halljuk Sz. Pálnak erre a' kérdésre való feleletét: 1. ad Corinth. 6. §. 9. 10. *Meg ne csaltokozzatok: sem a' paráznák, sem a' bálványozók*

c 3

szolgái

szolgái, sem a' házasság rontók, sem a' puhák, sem a' férfiakkal közösülők, sem a' lopók, sem a' fősvények, sem a' részegesek, sem az átkozódók, sem a' ragadozók, Isten Országát nem birják. Az Ujitok pedig azt felelik az ő Luther Mártonnokkal (*Postillâ in Dominicam 8. post Trinitatem*) az egy hitetlenség kárhoztartya-el az embert. Imé ez az az új és széles út Meny-országban (de ki ki tudgya) mellyen senki sem ment mind eddig oda, se nem mehet.

XXXVI.

Elmélkedés.

ENnek a' vizsgálásnak vizsgálásából: Az üdvösségre elég legyen-e az egy Hit? (mellyet hogy elégnék lenni meg mutasson Luther Márton amaz Sz. Pál mondásához, *ad Rom. 3. v. 28. az embert Hit által alitjuk meg igazulni, családul*

lárduhozzá adta ezt a' szót: egyedül a' hit által) kezdék gyanakodni, nem de nem a' Sz. Irásnak más verseiben is élnek az ellenkezők egyenlő csalárdsággal, és úgy tapasztalám, a' mint gyanakodom vala. Mert ő maga a Luther Márton az előbbi tanításból, ugy mint 2. *Pet. 1. v. 10. Átyámfiai igyekezzetek inkább, hogy a' jó cselekedetek által bizonyossá tegyétek a' ti hivatalotokat, és válassztástokat, fordítása szerént egészen ki hadta azokat a' szokot: a' jó cselekedetek által, mivel ezek a' szok ellenkeznek az ő tévelygésével, mellyel tanittya: Hogy az embernek jó cselekedeti nem hasznosak az üdvösségre. Hasonló képpen a' Calvinisták is Sz. Lukács Evangéliomában *cap. 22. v. 19* azokat a' világos szokot: ez az én Testem. Így fordították: *Ita vagon az én Testem. Hogy a'**

c 4   Krisztus

Kristus testének jelen voltát ki-
rekeszteni az Oltári. Szentség-
búl. Ugyan azon szokra nézve
(Sz. Jánosnál *cap. 6. v. 51.* olva-
statik: *En vagyok az élő-kenyér, ki*
menyből szállottam alá) e' szó he-
lyet: *élő*, tették ezt a' szót: *élterő*.
Hogy életünkre avagy eledelünk-
re való kenyeret értsünk rajta. Es
a' Sz. Jakab levelében *cap. 5. v.*
16. ezek a' szokot: *Vallyatok meg*
egy-másnak a' ti bűnciteket. Az
Ujitok így fordították: *Vallyatok*
meg bűnciteket egy másról. Hogy
így tréfában vegyék a' Szentsé-
ges Gyonást, mellyet a' Romai
Hitben lévők onnét bizonyittanak
meg. Es ama Sz. Pál mondását,
ad Hebr. 13. v. 4. *tiszteletes minde-*
nekben a' házasság. Az Ujitok
hogy a' Papoknak-is meg oltal-
maznák házasságokat, így for-
dították: *tiszteletes mindenek kö-*
zöt a' házasság. Kristusnak pe-
dig

dig ama szavaibúl: *Matth. 25. v.*
35. 42. *Íjterek el én Atyámnak*
áldottai, birjátok a' világ kezde-
zitől fogva néktek készítettett or-
szágot; mert éheztem, és ennem
adtatok, szomjuhoztam, és innom
adtatok, jövevény voltam, és be-
fogattatok engem. Luther Már-
ton az ő fordításában el-hadta ezt
a' szót: *Mert.* Mivel innét meg
lehetne muratni, hogy a' jo cle-
lekedetek érdemefek az örök élet-
re. Többet effélét el-hagyván
aztot magammal tellyességgel el-
hítem, hogy ezeknek az ellen-
kező Vallásoknak Elő-jároi's El-
kezdői igazán az Istennek uttyát
nem tanítták, hanē a' Sz. Irást ha-
missan az ő magok ostoba elméjek
szerént a' mint tetczik úgy magya-
rázzák, fordítták, és elorbítták.
Miképpen tehát okossan ezeknek
Vallásokra nevemet adván kö-
zöttök holtig meg maradhattam
volna?

MInd ezek után, hogy a' Krisztus Jესusnak egy igaz Ecclesiáját megismérhessem, és a' nem igazaktul vagy igaztalanoktul elválaszthassam, ilyen képpen okoskodám: A' Keresztyénségben egy igaz Ecclesia adatik (mellyet minden Keresztyén Vallások bizonyosnak alitnak lenni azokon az Eretnekeken kívül, kik nevezetnek: *Expectantes*, az az várokozóknak) Tehát aztot magának a' Krisztusnak kellett szerzeni, és fondálni nem egyéb képpen, hanem okosan 's bölcsen, mert ő örökévaló bölcsesség vala. Es mivel, hogy bölcsen szerzetetett, álhatarosnak kell lenni ama Krisztus Urunk mondása szerént: *Matt. 7. 12.* Bölcs ember az, ki a' házat kősziklán építette, és első jőrt le, és folyó vizek jőttek, és a' szelek fujtak,

tak, és arra a' házra rohantak, és le nem dőlt, mert kősziklán volt fondálva. Es ugyan ez az, kiről Krisztus mondotta Sz. Máténál. *cap. 16. 18.* E' kő sziklán fogom építeni az én Anyaszentegyházamat, és a' pokol kapui erős nem vesznek rajta. Ha tehát illy erősen és álhatarosán vagyon fondálva a' Krisztusnak Anyaszentegyháza, bizonyára se el nem fogyhatott, se le nem dőlhetet a' keserves nyomoruságok zápor esői által, se az üldözéseknek folyó vizei által, se az eretnekségeknek szeles dűhősködések által le nem dőlhetet 's el nem fogyhatot. Mert más képpen nem a' kő sziklán, hanem a' fővenyen lőtt volna építelve. Ha pedig nem fogyhatott el, tehát mindenkor álhataros és látható volt. Mert más képpen Krisztus Urunk heában intette volna az ő híveit arra: *Matt. 18.*

17. Mond meg az Anyaszent-
 egyháznak, ha pedig az Anya-
 szentegyházat nem halgattya, lé-
 gyen néked mint a' pogány és a' pu-
 blicanus. Mert miképpen mond-
 hatnának meg valamit a' hivek a'
 láthatatlan és fel-találhatatlan A-
 nyaszentregyháznak? Ha pedig
 minden hivatól látható volt, bi-
 zonyára az Apostolok által kellett
 ki-terjedni Kristus Urunk Meny-
 be menetele után, mert ő nekik
 mondotta vala Kristus: Elmenvén
 az egész világra predikállyátok az
 Evangéliomot minden teremtet
 állatnak. Marc. 16. 15. A' mit
 hiven azok végben-is vittek, meg-
 bizonyittya ugyan azon Evange-
 lista: 20. Azok pedig el-menvén
 predikállának mindenűt, az Ur vé-
 lek egygűt munkálkodván, és a'
 beszédet meg erősítvén követezen-
 dő jelekkel. Es mivel ez az Hit
 Apostolok által mindenűt ki ter-
 jedet,

jedet, 's az egész világon annak
 igazsága predikáltatott, nyilván
 következik, hogy közönséges
 legyen. Ha pedig közönséges,
 tehát egy is. Azért mongya Sz.
 János: cap. 10. 16. Egy az
 akol. Sz. Pál. ad Rom. 12. 4.
 Egy a' test. Ad Ephes. 4. 4. Es
 egy a' lélek. Ha pedig egy test, 's egy
 lélek legyen az Anyaszentegyház,
 tehát neki egy fejének is kell len-
 ni. Ha ez úgy vagyon, a' mint
 úgy-is kell lenni. Azért mivel
 hogy Menybe fel mene a' Kristus,
 szükség volt, hogy ő tőle az Apo-
 stolok közzül egy választásék
 és rendeltetésék az Anyaszentegy-
 ház látható fejévé. Ha pedig egy
 az Apostolok közzül, tehát az,
 kinek mondotta volt Kristus:
 Joán. ult. 16. Legeltesd az én
 bárányimat, legeltesd az én juh-
 imat. Es Sz. Máténál cap. 16. 18.
 Te Péter vagy, és e' kő szálán fogom
 e 7 épít-

építeni az én Anyaszentegyházamat: és néked adom a' mennyeknek országa kulcsait. Tehát Sz. Péter a' Kristustól fondáltatott Anyaszentegyháznak látható fejevé választatott. Mivelhogy pedig Szent Péter mindenkor nem élhetett, és az Anyaszentegyháznak mindenkor álhatalosnak kellett lenni, amaz Kristus Urunk ígérete szerént: *Matt. 28. 18. 20. Iméén veletek vagytok minden nap, világ végezetig.* Szükség volt, hogy az ő Pásztor-ságának közönséges tisztében a' Keresztyén tudományban mások utánna valók legyenek, és ezeknek ismét utánnak valók. Tehát ez a' Pásztorságban és tudományban egy más után való következés, successio, jele, és tulajdonsága a' Kristus igaz Anyaszentegyházának. Mivel pedig Sz. Péter és az ő Successori magok szemé-
lyekben

lyekben az Evangéliomot nem predikálhatták egész világon, azért ebben a' Szent dologban kellett nekik segítőjöknek lenni. Mert Sz. Pál mondása szerént: *Ad Eph. 4. 11. 12.* Erre a' végre: ő adot (ugymint Kristus) némelyeket (és másokat-is) pásztorokat, és doctro-
rokat a' Szenteknek rekes voltokra, a' szolgálatnak munkájára, a' Kristus testének épülésére, még minnyájan eljussunk a' hitnek, és az Isten Fia ismeretének eggyesítésére, hogy rekesletes férfiakká legyünk, a' Kristus meg állapodott idejének mértéke szerént (tudni-illik a' fel-tamadásban) hogy ne legyünk többé habozó kisdedek, és ide's tova ne vitesünk a' tudománynak minden szelétől az emberek gonoszsága által, a' tévelygésben ejtő alnokság által. Es továbbra azért hívot minket Kristus az ő Anyaszentegyházában, ugyan azon Sz.
Pál

Pál levelének bizonyosága szerint *Ű. 24.* hogy *öltözzünk új emberbe, a' ki Isten szerint teremtetett az igazságban, és az igazságnak szentségében.* Mert a' Krisztus Anyaszentegyházának Szentségnek kell lenni, az az Szentségre az ő tudományával hiveit tanítani, és Szent életekkel tündöklő személyeket magában mint egy öleiben kapcsolni és foglalni. Ez pedig a' Krisztustól fondáltatott, és az Apostolok által ki-terjedtet igaz Anyaszentegyház nem egyéb; hanem a' Romai közönséges Kereszttyén Anyaszentegyház. Mert ez, az Apostolok Sz. Péter és Pál által Romában kezdetett és nevedet, ennek Hite ugyan az vala, a' melly az Apostolok-é, és nevezetű Sz. Pal-é, a' ki Romaiakhoz itt levelének első részében *Ű. 12.* A' Romai Hitet, az ő maga Hitének, és a' maga Hitét a' Romai

mai Hitnek mondgya lenni (mellyből igazán követezik) Tehát a' Romai Hit Apostoli Hit. Ez a' Hit, ugyan azon Apostol bizonyította az eléb meg nevezet levelében *Ű. 9.* az egész világon ki-terjedtet s ki-hirdettetett. Tehát ez a' Hit közönséges Hit. Ez a' Hit Krisztustól fondáltatott Sz. Péter által a' kö sziklán. Tehát el-nem dőlhetett, se el-nem fogyhatott; hanem mindenkor láthatandó volt, és most is az, az-is léfzen, kihez folyamodának minden nemzetekből, és arra meg térének a' pogányságból sok népek. Ebben valának mindenkor és szünetlen az egész Kereszttyénségnek egy-más után való Pásztori, Sz. Pétertől fogva, mind a' mostani tizen eggyedik Clemens nevű Pápaig. Ez tart egy hitbéli tudományt az egész világon, és azért egy magában. Ennek valának

számta-

számtalan sok Szentei, Martyromjai, Confessori, Szűzei, egy szóval ez taníttya hiveit a' Sz. életnek követésére, a' gonoszoknak elkerülésére, és jó cselekedetek gyakorlására. Tehát ez Szent és igaz Hit, igaz Vallás, a' Krisztusnak igaz Anyaszentegyháza. Ha pedig ez igaz, csak maga létezen igaz, és azért ezt csak magát kell minden embernek választani, ha lelke üdvösségét szereti, és valaha aztat el akarja nyerni.

XXXVIII.

Elmélkedés.

Víszontag ha a' Római Híten kívül lévő Vallásokra fordítom elmémet, és azoknak mi voltár jól meg hányom 's vetem, bizonyos jeleit a' Krisztus igaz Anyaszentegyházának benne semmi képpen nem találhatom, mert őket akár egygút, akár külön vizsgál-
lya az

lya az okos elme, minden képpen csak azt tapasztallja : hogy egymás között igen igen különböznek mind a' tudományokban, mind a' Hitnek ágazatiban. Annak-okaért nem mondathatnak ezek : *Egy Ecclesiának*. Ezek nem terjedtek ki az Apostolok által, mivel az Apostolok után sok száz esztendőök mulva kezdőttek el. Es azért nem mondathatnak *Apostoli Ecclesiának*. Ezek mivelhogy az egész világon ki nem hirdettettek, mindenütt nem találhatnák, hanem csak az egy Európának valami kevés tartományiban, és azért nem mondathatnak : *közönséges Ecclesiának*. Ezek a' Pásztorjoknak és tudományoknak egy más után való követésért tovább nem vihetik ; hanem csak Luther Mártonig, és azért az Apostoloktól fogva mind eddig, nincsen szünetlen egymás után

való successiojok, követések. Ezek egy Szentet sem mutathatnak, mert követőiket nem tanítják a gonofzságnak el-távoztatására, a jó cselekedeteknek gyakorlására, mivelhogy amazt lehetetlennek, ezet pedig haszontalannak sőt mérő vétkeknek alittyák lenni, és azért nem mondhatnak: *Szent Ecclesiának, Anyaszentegyháznak.* Annak okáért mind kiki külön, mind minnyáján együtt ezek az egyenetlen és istentelen ellenkező Vallások megvetendők.

XXXIX.

Elmélkedés.

I Gen gyakran a' Romai Catholicusok, és az ellenkező Atyafiak a' viszszavonyásokban, 's disputálásokban nem tesznek kérdést arról: Ha az a' könyv (mellyből valami versek, textusok előhozat-

hozatnak) legyen é igaz *Canonicus* könyve a' Sz. Írásnak? avagy nem? Iokszor arról sem tesznek kérdést: Ha az Írásnak ez jó és tulajdon fordítása-e? avagy nem? hanem csak arról vagyon a' kérdés közöttök, hogy mellyik annak igaz értelme és tulajdon magyarázattya? A' Romai Catholicusok magyarázzák aztot a' régi Sz. Atyáknak, és az egész Anyaszentegyháznak eleitől fogva való értelmek szerént. Az Újítok pedig mivelhogy minden hívő embernek tulajdon Spiritusára, és agyaskodására merik bízni a' Sz. Írásnak bátorságos magyarázását, nem csuda, hogy valamint egymás között egyiknek itilete a' másikétől különbözhetik, 's különbözik-is, úgy szintén magyarázások-is, ellenkezik a' Romai Keresztyénség régi Vallásának igaz értelmével. En azért látván illy

illy nagy tévővázást az Ujito Atyafiak magyarázása közöt, sokszor kételkedtem; mellyik szerént csalhatatlanúl járjak el dolgaimban? De utóllýára Isten kegyelméből meg ísmervén veszedelmes állapotomat, inkább követém a' Romai Catholicusok magyarázattát, melly tellyeséggel meg egyyez mind a' régi Sz. Atyáknak, 's mind az egész Anyaszentegyháznak eleitől fogva valo magyarázattával, kinek méltosága, hitele, 's böcsülete minden okos elme szerént fellyúl haladgya a' magányos, uj és gyanóságos gyölekezetnek hitelét és méltóságát. Es nem de nem erre a' Romai Anyaszentegyház magyarázattya bé vételére serkengethetek engemet a' régi Sz. Atyáknak is egyenlő értelmek, kik a' tekélletes Keresztyén életben, az Isteni tudománynak igaz mélysé-

mélységes értelmében, a' jószágos cselekedeteknek gyakorlásában, és az egy igaságnak felkeresésében sokkal nagyobbak 's tudósak valának a' mostani fiatal és együgyű Ujitoknál, kik nem egyebet; hanem a' szabad életet, testi gyönyörúségeket keresvén, és követvén nem építik, se nem ékecsitlik tisztátalan életekkel, hanem rútittják az Anyaszentegyházat. Az is nékem nagy okul és ósztónúl vala a' meg nevezet magyarázarnak bé vételére, hogy a' Sz. Atyák közelleb valának az Apostolok ideiben, és némelleyek közzülők, ha még éppen akkor nem is, de mindgyarást az utának valókkal együtt éltek, és azért ezek azoktul jobban megtudhatták a' Sz. Írásnak igaz értelmét és magyarázattát; hogy sem a' mostani Ujitok, kik az Apostolok után sok száz esztendők mulva

mulva származának. Utollyára az-is igazita engem a' meg nevezet magyarázatnak bevétele: Hogy a' Romai Catholicusok és az ellenkező Atyafiak között, eredett viszsza-vonyásoknál, éléb vala azoknak magyarázattyok, kik mindennemű magános indulatokat felre tévén, a' mint őket kegyelme és igazgatása által megvilágosított a' Sz. Lélek, ugy a' Sz. Írást más nyelvekre fordították és magyarázták. A' mostani ellenkezők pedig magok indulat-tyok, érzékenységek szerént magyarázzák a' Sz. Írást, aztot huzák, vonnyák, avagy hogy igazabban szollyak nem gondolván se a' Sz. Lélek vezérlésével, se a' régi Sz. Atyáknak értelmével, se az igaz lelki ísmérettel, mint egy erő-szakkal az ő magok kurta értelmeke és tudományokra csi-gán tekerik és hajtyák.

XL.

XL.

Elmélkedés.

Hogy pedig ez a' dolog tellyes-séggel nyilván való legyen, világosítsuk meg jobban valami példával, hozzunk elő a' Sz. Írás-ból valami verset, textust, tudni-illik ezet, és ezeket a' Krisztus Urunk szavait: *Ez az én testem.* A' Romai Catholicusok ezeket a' szókat tulajdon saját értelmek szerént veszik, és nem jelöl, avagy hasonlítás képpen, mert e' szókat mindenkor így értette és magyarázta az egész Keresztyén Anyaszentegyház eleitől fogva mind eddig, és a' régi Sz. Atyák is mind így magyarázták. Az ellenkező Atyafiak pedig ezet tagadgyák az ő magok értelmek és magányos spiritusok szerént, ugy hogy ezeket a' szókat más képpen magyarázzák a' Luthéranosok, más képpen a' Calvinis-
f
táak

fiák, más képpen Zvinglianusok,
más képpen az Arianusok. Es e-
zek közzül egyebet senki sem hoz-
elő az ő magyarázásának meg bi-
zonyítására; hanem csak ki-ki
az ő maga tulajdon ítéletét és spi-
ritusát. Kinek tehát ezek köz-
zül inkább kellene hinnem, és ki-
nek magyarázattát kellene bé-
vennem? nem tudhatám; jobbnak
azért ítélem lenni, hogy ezek
közzül egyiknek se higgyek,
mert egyik részre erősítő okom
nagyob nem lehet; hogy sem a'
másikra, se igazságot lenni egyik
részben nagyobbat nem láthaték;
hogy sem a' másikon, és azt is
igen jól tudám; hogy két egymás-
fal ellenkező résznek egy igazsága
nem lehet, hanem vagy egyiknek
hamisnak kell lenni, vagy mind
a' kettőnek, mivelhogy akár-
minémű dologról is csak egy lé-
gyen az igazság, a' hamiság pe-
dig

dig fok féle. Azért ebben a' do-
logban inkább akarván bátrab,
és bizonyosb útat keresni, a' Ro-
mai közönséges Keresztyén Hit-
nek tudományát követém, és
választám.

XLI.

Elmélkedés.

Hogy a' kereset és tudakozott
igazságnak fundamento-
mára találgyak, fel-tévém magam-
ban, hogy mind a' két részről ki-
vált-képpen való Authorokat, és
Könyveket fel-keresek, 'sel-ol-
vasok arra a' végre; hogy meg-
tudhassam, mi-képpen egy-más kö-
zött, és mi-képpen az Anyaszent-
egyháznak, a' régi Szent Atyák-
nak tudományával egyeznek
meg? Annak okáért fok köny-
veket el-olvasék, mellyeket a'
Rimai Catholicusok külömb-féle
nemzetségből, Országokból és
Tartományokból valók irtak,

egy-részint Spanyor, Olasz, és Francia nemzetből, és Ország-búl valók, egy-részint Belgium-búl, és Angliából valók, egy-részint Német, Lengyel és Magyar-Országból. De mind ezeket úgy találám, hogy a' Hitnek tudományában és ágazatiban mind a' régi Sz. Atyákkal, mind magok között tellyeséggel meg eggyeznek, és a' mi csudálatosnak látczot lenni: Azok között is kik az iskolabéli tudományban erőssen egy-más között vetekednek, és egymással ellenkeeznek, ugymint a' Thomisták, Scotisták, és Jesus Társaságából valók, még is ezek, midőn valami hitbéli tudományra akadnak, minden képpen meg eggyeznek, egyet tartanak, egyet tanítanak, egyet vallanak. Ugyan ezt az eggyeséget tapasztalám a' régi Sz. Atyáknak írásiban is, noha
ezek

ezek külön üdőkben, országokban, és mészze lévő tartományokban éltek és irtak vala, ugymint Sz. Ignác és Arany-száju Sz. János Antiochiában, Athanasius és Telesphorus Alexandriában, Macarius és Cyrillus Jerusalemben, Justinus Athenasban, Dionisius Korinthusban, Ephrem Syriában, Cyprianus, Optatus és Sz. Agoston Affricában, Epiphanius Cyprusban, Sz. Ambrus Olasz-Országban, Irenæus Francia Országban, Orosius és Isidorus Spanyor-Országban, Béda Angliában. Ellenben pedig midőn forgatám és olvasám a' mostani ellenkező Atyáknak írásokat arra a' végre, hogy meg láthassam miképpen eggyeznek a' régi Sz. Atyáknak tudományokkal, és mingyáraft eszembe vévém, hogy olly távul legyenek egy mástól, mint az egek a' földtől: Ez után
f 3 meg

meg vizsgálám mi - képpen eggyeznek meg egy-más között az Ellenkezőknek magok tulajdon irások? és semmi eggyezést azok között nem tapasztalék; hanem a' Hitnek tudományában, ágazatiban nyilvánvaló nagy különbözést, mert nem csak a' Calvinisták Lutheránusok ellen, és viszont a' Lutheránusok Calvinisták ellen, és mind a' kettő a' Puritanusok, Arianusok, és Uj-keresztyének ellen tudományra és Vallásra nézve harcolnak, hanem még azok is, kik egy közönséges név alatt vannak, igen igen magok között viszásvonnak, és a' Hitnek tudományában, ágazatiban ellenkeznek, úgy hogy mást hisznek, tartanak, és tanítanak ugyan azon dolog felől az erős Calvinisták, mást a' lágy és hideg Kalvinisták, mást a' Remonstratenes nevéek, mást azok, kik a' Remonstraten-

ses

ses nevéek ellen vannak, mást a' Puritanusok, mást a' Presbiteranusok. Es mást a' Wittembergai Lutheránusok, mást a' Regiomontanusok, mást Svecia Országban, mást Magyar-Országban, mást Brandenburgumban, mást Angliában, mást tartanak ebben az esztendőben, mást ennek előtte száz esztendővel, mást a' Lutherános Vallásnak kezdetében, mást annak továbbra való menetelésében. Mind ezeket én jól meg fontolván, micfoda okot és mentséget hozhattam volna elő ítéletnek napján, ha ennyi sok Isten-félő, igaz lelki ismérű, okos, tudos elméjű Szent embereket (méműek a' Romai Anyaszentegyházban taláztatnak) vakmerő képpen meg vetvén, más, némelly, kevés, istentelen, gonosz életű, ostoba, és kurta elméjű embereket (a' kik még magok között is a' Hitnek

Hitnek mi-voltában különböz-
nek) követtem volna ? távul lé-
gyen ez a' vak-merőség minden
keresztyén embertől, mert üd-
vóségsb az igaz uton, hogy sem-
a' tévelygőn járni ; mire nézve én
a' Romai Hiten lévőek közzé ál-
lék, és azon kívül lévőket mint
veszedelmes uton járokat tellyes-
séggel meg-veték.

XLII.

Elmélkedés.

Mind ezek ha halgatásban
maradtak volna-is, mind az
által énnékem még a' kövek is, és
minden régi dolgok szöllánának,
és a' Romai közönséges Keresz-
tyén Hitnek igazságát értésemre
adnák, 's meg mutatnák. Mert
meg vizsgálám a' régi templomo-
kat, Császároknak és Királyok-
nak el-választások, azok koro-
náztatásának ritusát, módgyát,
a' régi

a' régi Császároktul és Királyok-
tul rendelt decretomokat, pa-
rancsolatokat, és a' régi Acade-
miáknak szokásit és törvényeket,
fok-féle Nemzetségeknak a' Ke-
resztyén Hitre való meg téréseket,
a' márvány- köveken ki-metzet
írások, Kristus Urunk Születésé-
től fogva mind eddig írásban vőtt
kivált-képpen való cselekedete-
ket és Historicusokat, minden
napifől jedző könyveket, 's azok-
ban fel tört Szenteknek innepit,
és esztendő által a' jeles napoknak
nevezetit, mellyekkel magok az
ellenkező Attyafiak is élnek ; gy-
mint : Vasárnap, Husvét, Pünkösd
&c. és Aldozó napjával ; mind
ezeket meg vizsgálván nékem
meg mutatták, hogy soha egyéb
Vallás a' Keresztyénségben nem
vala eleinteni a' Romai közönsé-
ges Vallásson kívül. Es azért ezek-
re az erős okokra és indulatokra
f 5 nézve

nézve inkább akarék én a' régiekkel tartani, és hogy úgy szálljak a' minap származot Ujságokat meg vetni,

XLIII.

Elmelkedés.

EZer, hat-száz esztendőök már el múltak, mellyekben a' Romai közönséges Anyaszentegyház igen igen ástromoltatott és üldöztetett volt a' kegyetlen tyrannusoktól, a' Mahometánusoktól, a' pogány nemzetségektől, Schismaticusoktól, és sok másféle Eretnekségektől, még is mindenkor megmaradot, és most is győzhetetlen meg marad látható és virágzó állapottyában, úgy hogy napról napra mind jobban jobban ki-terjed, nevekedik és gyarapodik. Ellenben pedig sok eretnekségek és szakadozások támadának, mellyek naponként gyöke-

gyökeresb-é, hatalmasbá lettek, és mint a' zápor elsőből áradott parajok (mellyek hamar folynak és fogynak) meszszebe meszszebe ki-terjedtek, de ugyan el-ozlótak, el-fogytak, és füstbe mentek. Illyen eretnekek voltak a' Manichæusok, Donatisták, Pelagianusok és több effélék, kiknek so-hult az egész világon egy helyek egy Doctörök sincsen, sőt már ezeket senki nem láthattya, és hirrel is csak alig halhattya. Mellyből igazán következik, hogy a' Romai Anyaszentegyház fondaltatott Kristus által a' kö-fzálon, mellyen a' pokol kapui-erőt nem vesznek. Az egyéb ujságok pedig nem Kristus, hanem esze-veszet emberek által a' fő-vényen építettek, és első jött-le, és folyó vizek jöttek, és szelek fújtak, és azokra rohantak, és el-dőltek, és nagy vala azoknak

romlások, sőt némelyek magok-
túi le-dőltek, el-fogytak, és a'
mostaniak-is valamint a' több régi
szakadások, állandók nem lész-
nek. Mert Krisztus Urunk mon-
gya Sz. Máténál. *cap. 15. v. 13.*
Minden plántálás, melyet az én
Mennyei Atyám nem plántált,
többől ki-szaggatatik. Mivel azért.
a' Romai Anyaszentegyház fon-
dáltatott legyen a' kö-szikkán, és
nem félő hogy el-dőllyön, inkább
akarékn abban állani; hogy sem
valamelyikben azok között, kik
építettek a' fővényen, és közel
vannak a' romláshoz.

XLIV.
Elmélkedés.

Sokszor meg látogatám mind
a' Catholicusoknak, mind
az ellenkező Atyafiaknak Biblio-
tékájokat, és a' Catholicusokéban
találék nagy hoszszu rendekben
rakott

rakott három féle könyveket, mel-
lyeknek, hogy úgy szollyak, még
csak nyomokat sem láthatám az
ellenkezők Bibliotékáiban azok
között a' könyvek között, melye-
ketők magok irtak. Ezek köz-
zúl pedig a' könyvek között a'
Catholicusok bibliotékájában el-
sők valának ez alatt a' név alatt:
Vita Sanctorum & Sanctarum.
Minden némű Statusbúl, állapot-
búl való Híveknek életek valá-
nak, melyek között számláltatá-
nak sok Sz. Szűzek, Sz. özvegy-
asszonyok, Püspökök, Remetek,
Szerzetes emberek, férfiak és
asszonyok, Martyromok, és A-
postoli életem viselő férfiak, Kirá-
lyok és más Confessorok, kiknek
életekben foglaltatának az ő cse-
dálatos sok jó cselekedetek, ár-
tatlanságok, Szentségek, aita-
tóságek Istenhez, felebarát-
tyokhoz való szeretetek, és min-

den némű Keresztyéni tekélletes-
ségek. Annak okáért mind eze-
ket magamban meg hányván 's
vertvén erre a' végzésre fakadék-
ki : ugymint, hogy az a' Vallás
minden kételkedés nélkül igaz
légyen, mellyben voltak illy nagy
jóságos-cselekedetű és tekélle-
tességű személyek. Mert bi-
zonyos az, hogy a' gonosz fa
jó gyümölcsöket nem teremhet.
Matth. 7. *ψ.* 28. & *ψ.* 20. Es az
ő gyümölcsökről ismértek meg őket.
Mivel pedig ezek a' Sz. Személyek
mind a' Romai Keresztyén Hit-
ben éltek és holtak meg (mi-
ből ezt kellett ki hoznom) tehát
a' Romai Keresztyén Hit, igaz és
űdvősséges Hit.

Azok között a' könyvek között
valának ez alatt a' név alatt : *Libri*
Ascetici, az az mellyekben foglal-
tatának űdvősséges lelki tudomá-
nyok, úgy mint miképpen kel-

lyen

lyen jóságos cselekedeteket a' Ke-
resztyén embernek gyakorolni,
miképpen a' tekélletes életben
elő-menni, és a' Krisztus Jést
követni, miképpen a' hamis vilá-
got és annak el-mulandó javait
meg verni, ezek módot adnak,
miképpen ki ki az ő Istenét és fe-
lebaráttját szereffe, az ellene vé-
teteknek vétkeit meg bocsássa,
ellenségit szereffe, és miképpen
szabja az ő maga akarattját az Is-
ten akarattjához. Ezekből ki ki
meg tanulhattya a' négy utólsó
dolgokról, ugymint halálról ité-
letről, pokorról, és menyor-
szágról való elmélkedésnek hasz-
nát, a' bűnöknek utálatos és vesze-
delmes voltát. Ezek mint egy
vezérjek a' keresztyén lelkeknek,
mert utat mutatnak a' mélységes
alázatosságra, a' tiszta szűz életre,
és minden-némű aitatosságnak
gyakorlására.

Harmad-

Harmadikak valának ez alatt a' név alatt: *Morales Theologi*. Mellyek a' parancsolatoknak és Isteni törvényeknek meg tartásáruul vannak írva, ezek a' hamissan birt más jószágának vissza adását, és másoknak mi általunk tört károkért való elég-réselt nem csak javallják; hanem az üdvösségre éppen szükségesnek mongyák. Ezekből ki-ki meg tanulhattya a' Szentiségekkel való élést, azoknak igaz és kellemetes szolgáltatását. Ezekben más-féle dolgokat is fel találhatni, mellyek a' lelki ismeretnek vezérlésére tartozandók.

Az ellenkező Atyafiaknak pedig bibliotékájában nem csuda, hogy nem találhatám a' *Szenteknek életüket*, mert Vallásokból egy szent sem volt. *Nem a' lelki tudományokról irats könyveket*. Mert semmi nincsen ezeknek könyveikben a' Keresztyén embeinek tekelle-

tekelltettségérül, minek még nevet sem tuggyak. Semmi nincsen a' Krisztus életének követésérül, mert aztat lehetetlennek mondgyák, semmi nincsen a' jószágos cselekedeteknek gyakorlásáruul, mert ezeket az örök életre haszontalanoknak, sőt merő fogyatkozásoknak és vétkeknek itélik lenni; semmi nincsen a' tiszta és szűz életrül, mert ennek még a' nevére-is eliszonyodnak, és meg rémülnek; semmi nincsen a' penitentzia tartásáruul, mert erre elégnek mongyák lenni, ha valaki hiszi, hogy az ő bűneiért eleget tett Krisztus az Atya Istennek. Afféle tudomány sincsen azoknál, mellyet a' Deákok *Theologia moralis*nak hinak, mivel azt tanították: Hogy az Istennek parancsolatit nem lehet meg tartani: Valamennyi bűnök vannak mind egyarányuak: Az el-rendeltetteknek, avagy elválasz-

választottaknak az Istennél, semmi nem tulajdonítatik bűnnek: senki el-nem kárhozik; hanem csak a' hitetlenség bűnéért: többekkel effélékkel be írták ők könyveiket, melyeket a' test és vér gonosz érzékenysége és sugallása által ő benne fel-indított, és nem a' Mennyei Atya jelentett meg nekik. Annak okáért ezek az átkozott könyvek nem fundamenta, se nem eredete a' lélek szerént, hanem a' test szerént- való életnek, mert az életnek veszedelmes szabadságára a' testi kívánságoknak és minden-némű gonoltságoknak el követésére izemtelenül tanítanak és utat mutatnak.

XLV.

Elmélkedés.

A Z ellenkező Atyafiaknak-is gyölekezetiket, leg-fő-kép-
pen

pen azokat (melyekben koholták vala az Augusztai, Helvecziai, Genevai, Angliai Confessiokat, Vallásokat) öszvetévém a' Romai Ecclesiának régi és közönséges Conciliomival, gyölekezetivel, meg akarván próbálni, ha egymással meg egyeznek-e, avagy nem? De mielőds egyezés lehet a' világosság és sötétség közöt? Mivelhogy a' Romai Ecclesiának Conciliomira, gyölekezetire szokás szerént egybe hivattatnak az egész világon lévő Püspökök, minden féle Nemzetségekből derék tudos Theologusok, Császároknak és Királyoknak Követtyek és Oratorjok, kik az üdvös-séges és az egész Anyaszentegyháznak javaihoz tartozandó dolgokat meg érett elmével és tudománnyal forgattyák, nagy vigyázással és okoskodással vizsgállyák, a' támadott víszalkodásokat nagy tanács-

tanácskozással és egyenlő végezéssel úgy lecsillapították, hogy ezeknek utolsó ítéletén minden hívek megálván, tovább való egyenetlenségeknek tellyességgel vége szakadgyon. Esmivel, hogy bizonyosb és bátorságosb mód nincsen a' támadót vereségések vagy tévelygések megfojtásában, és a' tiszta Isteni tudománynak konkol nélkül való megmaradásában, mint a' Szent Gyülekezetek végezése, azért néha ezek sok számos esztendőkig tartanak, és a' minémű dolgokat egyszer elvégeznek, többé azok vélekedésben avagy kételkedésben nem vittetnek. Minéműek legyenek az ellenkező Atyafiaknak gyülekezetek? például hozzuk-e az Augusztai gyülekezetet, mellyben kóholtatott az Augusztai Vallás, és azoknak mi voltokat könyven ebből eszünkbe vehettyük

vehettyük. Mert az Augusztai gyülekezet olly embereknek tanácsával vitetett végben, kik a' Theologiában, igaz Isteni mély tudományban igen vékonyan mártották bé az agyokat, és a' mi annál nagyobb, ez a' Vallás hirtelében és a' közönséges vendégfogadoban gondoltatott ki, és papirosra tétettetett. Továbbra ebben a' gyülekezetben csak az egy Német nemzetből valának jelen, azok is kevéssén, és affélék, kik már annak előtte más hamis vélekedésekben elmerülvén, nagy kevély, féslet elméjekkel egyedül azon valának, hogy vala mint ő magok szeretvén a' zabolátlan testnek kívánságait, nem bocsúllotték az Isti igája és törvénye szerént való életet, hanem szabadságot keresének; úgy szintén másokkal is mind ezeket elakarák hirtetni. Mire nézve ez a' Vallás

Vallás igen kevés Herczegektől,
Fejedelmektől és Várasbéliektől
vérteték-bé, fokkal többektől meg
vetterék, és az után a' követőitől-
is fokszor az ő maga-mivoltában
meg-változtaték, és különbözte-
ték. Annak okáért mind a' két fe-
lől ezeket én jól meg-gondolván
és fontolván, semmi képpen meg-
nem-álhattam ezeknek tanácsán,
hanem amazokén kellett meg-ál-
lanom a' Hitben támadott egye-
netlenségek le-csfendefítésében.

XLVI.

Elmélkedés.

Gondolkodám itten és elmél-
kedém a' Romai Catholicu-
sok és az ehlenkező Atyafiak lelki
isméretiről, tudni-illik milygyen,
és mit hozzon magával kinék-ki-
nek az ő lelki ismérete? Mivel
pedig a' lelki isméret nem egyéb,
hanem értelemnek, avagy okos-
ságnak

ságnak munkája, mivelése, a' ki
előnkben adgya észben velzi,
avagy dictálja nekünk; mi sza-
bad, és mi nem szabad, mit kel-
lyen cselekednünk, avagy nem
cselekednünk? és azért ez, a' mi
akaratunknak leg-közelleb valo
regulája. Annak okáért lássuk
már a' Catholicusoknak és az el-
lenkező Atyafiaknak tanúságok
szerént, mellyek legyenek ezek
az akaratnak igazgató regulái?

A' Romai Catholicusok tanú-
ságából ezek számláltatnak: Min-
den bűnőket el-kell kerülni, és
Isten segítsége, malasztja által az
embernek szabad akarattyában
áll, hogy vétkezzék, vagy ne
vétkezzék.

Minden halálos vétek öröké-
valo kinokat érdemell, és elég
csak egy halálos vétek-is az örö-
ké-valo kárhozatra.

Semmi-némű világi jóért bünt
nem

nem kell cselekedni, úgy hogy készszeb legyen ki-ki ezerízer meg halni, hogy sem leg-kisseb bűnnel az Istent meg bántani.

Nem csak a' leg-kisseb véték-ről, hanem a' hivalkodó szórúl-is számot kell Istennek adni; és meg nem bocsáttatik a' véték, hanem ha az, a' mi igazság ellen el-véteztet, viszsza-adatik.

A halálos bűnnek végben-vitele után semmi nincsen hátra; hanem vagy a' pokol, vagy a' penitencia tartás.

Nincsen természet felet-valo cselekedet csak egy is, a' melly nem érdemell dicsőséget, és természet felet való malasztot, avagy annak öregbítését.

Minden halálos vétkeket a' Szent Gyónásban meg kell vallani, mondani a' Papnak, és többeket afféléket.

Az Ellenkező Atyafiaknak pedig

pedig tanítása szerént ez a' lelki ismételnek diótálása, mondata:

Az Istennek parancsolatit lehetetlen meg-tartani.

Kinek-kinek erős hittel kell hinni, hogy ő minden bizonyal fog üdvözülni, avagy hogy őtet Isten el rendelte vagy az üdvösségre, vagy a' kárhozatra.

Azoknak kik így hisznek, és ezeket hiszik, semmit vétkeknek nem tulajdonit az Isten.

Semmi-némű vétkekért el-nem kárhozik az ember; hanem csak a' hitetlenségért.

A jó cselekedetek nem érdemlik az örök életet.

Nem szükséges nekünk, hogy a' bűneinkért penitencziát tartsunk, mivel Krisztus már az ő halálával, és vére ki-

ontásávaleleget tölt mi-éret-
tünk.

Nincsen a' mi hatalmunk-
ban, hogy a' bűnőket el-kerül-
lyük.

Senki sem tartozik az ő
bűneinek meg gyonására és
vallására, mert egyedül a' Hit
elégsgés az üdvösségre.

Ezekbül már minden okos
elme meg gondolhattya, és meg
fontolhattya az ellenkező A-
tyafiaknak mivoltát, mivel
ezek olly tudomány után in-
dultak, melly természete, tu-
lajdonsága szerént, nagy okot
ad és tágas utat nyit a' gonosz
életre, úgy hogy ebből se jo
lelki isméret nem formáltat-
hatik a' gonosznak el-kerülé-
sére, se a' jo cselekedeteknek
el-követésére. El-hitetém a-
zért

zért magammal, hogy job a'
Catholicusok lelki isméretét
követni, kiknek tudománya
egyedül a' jora vezet; hogy
sem az ellenkező Atyafiaknak,
kik tanúságok szerént gonosz
életet követnek.

XLVII.

Elmélkedés.

AZ-is nekem leg-fölöttéb a'
Predikátorokban nem tet-
czet, hogy ők predikállások-
ban és beszéllésekben minde-
nestül azon vannak, hogy dor-
gálhassák és csufolhassák a' Ca-
tholicusokat cæremoniajok-
ban, és a' Szent Szokások meg
tartásában, azomban pedig a'
mik leg-nehezebbek az ő Val-
lásokban, és egyedül szükséges-
sek az üdvösségre, azokat ép-

pen el-halgattyák, ugy-mint
 hogy ők magok né igaz Papok,
 mivel nincsen nekik hatalmok
 arra; hogy az Oltári-Szent-
 ségben a' Krisztus igaz Testét
 és Vérét conficiálhassák, épít-
 hessék, arra sincsen hatalmok,
 hogy valamibűnös embert bü-
 neiből fel-oldozzanak, noha
 ezekben áll a' Papi tisztnek ha-
 talma. Es innét vagy on az,
 hogy a' nép igen igen meg csa-
 latkozzék, vélvén mind a' két
 szin alatt a' Krisztus igaz Testét,
 és Vérét lenni, és magához
 venni, noha pedig egy szin
 alatt sem veszi, mivel az ő
 Vacsorájok csak tiszta borból
 és kenyérből áll. Azt-is a'
 Predikátorok el-hitetik az e-
 gyügyű néppel, hogy ők sem-
 mit egyebet nem tanítanak,
 hanem

hanem csak azt, a' mit a' régi
 Sz. Atyák és eleintén az egész
 Keresztyén Anyaszentegyház
 tartot és tanítot, noha pedig
 ez-is nagy hamisság, és magok-
 is észben veszik hamisságokat,
 mert nem tanították Halgatoit-
 kat a' bűnöknek el-kerülésére,
 se a' bűnökért való peniten-
 tzia-tartásra, se nem intik és
 ősztöndözik azokat a' mi szerel-
 mes Meg-Váltónk tanítása és
 példája szerént a' jó cseleke-
 deteknek, a' tekéletes élet-
 nek el-követésére.

XLVIII.

Elmélkedés.

MIdőn a' Catholicusok kö-
 zöt voltam, meg tanu-
 lám tőlök, kik volnának az ő
 ítéletek szerént lágy és hideg

Catholicusok, tudni-illik azok : kik az Istennek és az A-
nyaszentegyháznak parancsola-
latit meg nem tartják, kik a'
jó cselekedeteket nem gyako-
rolják, a' Szent Gyonást ép-
pen el-mulattyák, a' templo-
mot rickán látogattyák, és
nem hogy bőjtölnének, hanem
inkább a' testi kívánságoknak
eleget tévén, torkig a' gonosz-
ságban hevernek. Ez után
fordítám elmémet az ellenke-
ző Atyafiakra, kik azokat di-
csírlik, és igaz Evangelicusok-
nak tartják lenni, a' kik ugy
élnek, mint az Istentől el-sza-
kat, el-fajzot némelly Catho-
licusok. Mellyből helyessen
az jön-ki; hogy a' leg-gonosz-
 és lágyob Catholicusok ollya-
nok, mint a' leg-job Evange-
licusok

licusok avagy Protestantefek.
Es azért én ama példa-beszéd
gyanánt elő-hozot mondásan,
mellyet valaha bizonyosnak
hallottam lenni, éppen meg
állapodám : ugy-mint a' leg-
roszszab Catholicusból leg-job
Lutherános szokot lenni, a'
leg-roszszab Lutheránosból,
leg-job Calvinista, a' leg-rosz-
szab Calvinistából leg-job Ari-
anus, a' leg-roszszab Arianus-
ból leg-job Mahometanus, az
azTörök, Tatár.

XLIX.

Elmélkedés.

A' Romai Hitre valo meg-
térésemnek oka és indu-
lattya volt a' többi között az-is:
Hogy soha csak egyet sem hal-
haték, se nem olvashaték, ki a'

Romai Keresztyén Hittől el-
szakadván az ellenkező Atya-
fiaknak Vallásokra által-ment-
volna azért, hogy jobb és te-
kélletesb életet viseljen, ha-
nem tellyeségesen csak azért,
hogy szabad életet viselheessen,
és a' tisztátalan testi érzékensé-
geknek tilalom nélkül eleget
teheessen. A'nak okáért soha nem
láttam, nem is halottam, és sen-
ki nem mutathat csak egyet-
is olly Szerzetes avagy Egy-
házi embert, ki a' Catholicu-
sok Vallásáról az ellenkező A-
tyafiaknak Vallásokra által-
ment-volna, és annak első
gongya's igyekezete a' feleség-
vétel, és a' testi kívánságok-
nak elkövetése nem lőtt
volna. Ha pedig azokat meg-
visgállyuk, kik az ellenkező

Atya-

Atyafiak Vallásáról a' Romai
Hitre meg tértenek, ezben
vehettyük melly derék, buzgó,
aitatos, és Isten-féltő emberekké
válnak, úgy hogy sokan azok
közül búcsút vévén a' világ-
tól, tellyeségesen az Isteni
szolgálatra adgyák magokat.
Mire nézve, igazán mondgya
Sz. Máté. cap. 7. §. 17. *Minden jo fa
jo gyümölcsöt terem, a' gonosz fa
pedig gonosz gyümölcsöt terem.*
De azon is igen igen csudál-
kozom vala én, hogy a' Sz. Írás-
ban annyi sok világos textu-
sok, versek, és tanuságok
vannak, mellyek úgy szinte
szükségesnek és halznosnak
mondgyák lenni az Istenhez,
felebarátunkhoz-való szerete-
tet, a' Reménséget, az Isteni
félelmet, Alamisnát, és a' több

g s

jofsá-

joságos cselekedeteket, valamint szintén a' Hitet. Még-is az ellenkező Atyafiak az egy hitet tanítták elegendőnek lenni az üdvösségnek el-nyerésére, noha ez sohult nincsen a' Sz. Írásban. Mert valamint a' Hitet szükségnek lenni bizonyította a' Sz. Írás: *Hitt Abraham az Istennek, és igazságra tulajdonított neki.* Másut ísmég: *a' te hited meggyógyított téged.* Ugy szintén azon Szent Írás a' Reménységet-is szükségesséek mongya lenni; úgy-mint: *Sok a' bűnös ostora, de az Urban bizót környülveszi az irgalmasság.* P^{sal.} 31. 5. 10. Másut. *Es, te benned bízom Uram, meg ne szégyenültek örökké.* Másut. *A' Reménység pedig meg nem szégyenit.* Mivel-hogy Sz. János mongya 1. Jo^{an.}

3. 5. 3. *Minden a' kinek e' remén-sége vagyon ő benne, meg szenteli magát.* A' Szeretetről-is hasonló képpen szól a' Sz. Írás: *Luc. 7. 5. 47. Meg bocsáttatnak neki sok bűnei, mert igen szeret. Es a' szeretet befödözi a' bűnök sokaságát.* 1. Pet. 4. 5. 8. A' parancsolatoknak-is meg tartásául azt mondgya: *Ha az életre bé-akarasz menni, tartsd-meg a' parancsolatokat.* A' jó cselekedetekről-is úgy szól azon Sz. Írás: *A' kik jót cselekesznek az örök életre mennek.* A' penitencia tartásról-is: *Nem de ha penitentiát nem tartatok, minnyájan hasonló képpen vesztetek el.* Az irgalmasságról-is: *Prov. 26. 5. 6. Irgalmassággal és igazsággal fel-váltatik a' hamisság.* Az alamisnárul-is: *Az alamis-*

na minden bűntől, a' haláltól meg
szabadít. Es másut: A' mivel
bévelkődtök adyatok alamisnát,
és imé mindenek tiszták néktek.
Az ellenségek bocsánattyáru-
l pedig Sz. Lukács Evangélista
cap. 6. §. 37. illy bizonytságot
teszen: Meg bocsátsatok, és meg
bocsáttatik néktek. Es Sz. Máté
cap. 6. §. 14. Mert ha meg bo-
csáttjátok az embereknek az ő bü-
nöket, meg bocsáttja néktek-is a'
ti mennyei Atyátok a' ti vétkeite-
ket. Job tehát, és bizonyosb
igaz ítéletem szerént a' Catho-
licusoknak tudományát kö-
vetnem, a' kik taníttják u-
gyan a' Hitet- szükségese-
nek lenni az üdvösségre, de a' Re-
ménséget, szeretetet, és más
jóságos cselekedeteket ki nem
rekesztik, hanem ezeket-isa'
Hittel

Hittel egygy út szükségese-
kongyáknak lenni az üdvösségre.
Mert a' mint Sz. Pál taníttja:
a' Hit, Reménség, és szeretet,
ez a' három (szükséges az üd-
vösségre) és másut: Ha minden
hitem léssen-is, ugy hogy a' hegye-
ket másuvá vigyem, szeretetem
pedig nem léssen, semmi vagyok.
Ha pedig ez igaz, a' mint an-
nak-is kell lenni, tehát nem
igaz az, hogy a' hit maga egye-
dül elegendő legyen az üdvös-
ségre, és a' sem igaz, hogy
más féle jóságos cselekedetek
nem hasznosak az üdvösség-
re. Egy szóval a' sem igaz,
hogy a' mi jó cselekedetünk
mind vétkek legyenek, mert a'
vétkek nem hasznosak az üd-
vösségre, hanem inkább medi-
umok, az az eszközök az ö-
röké-való kárhozatra.

Elmélkedés.

SOkakat az ellenkező Atyafiak közzül tudok; kik életekben, noha meg altalkodottak, erőssék, és kemények valának Vallásokban, mindaz által haláluk orájára jutván, kívánczoktak meg halni a'Romai községes Keresztyén Hitbéli, és az emberek meg szollását, respectusát, mellytől egéséges korokban viseltettek, Isten segitsége által meg győzvén, utollyára meg tértek. Ellenben pedig egy Romai Catholicust sem tudok, a' ki halála oráján kívánczot volna az ellenkező Atyafiak Vallásában meg halni, noha pedig bizonyosnak mongyák lenni, hogy a' keresztyén embernek lelke, halála

halála oráján sokkal jobban meg érti, és által láttya azokat, mellyek a' léleknek örök üdvösséget illetik, és arra szükségessék. Annak okáért úgy akarván élni, a' mint meg halni, idején korán elvégezém magamban; hogy a' Romai Keresztyén Hitre álljak, mert valamint az embernek halála bizonyos, úgy szintén halálának orája bizonytalan. Es azért mind ezek után az-ismén a' meg téréfre nagy okúl és indulatúl vala, hogy a' Romai Catholicusok, kikkel az én meg térésemről gyakran tanácskoztam, ezt az assecratiot, 's bizodalmat adtak, úgy mint: Ha énnékem a' felvött Romai Hitért el kellene kárhoznó, ők magok kélfizek volna.

volnának ítéletnek napján az
Itélő-Bironak érettem meg fe-
lelni, és én helyettem, avagy
én velem egygűt az öröké-va-
lo kárhozatra vettetni. Illyen
affecuratiot pedig és bizodal-
mat soha nem veheték, a'más
Vallásokon lévő Predikátorok-
tul, tudni-illik: Ha én az ő
Vallásokon élni és meg halni
akarnék. Mire nézve tellyef-
séggel el-hitetém magammal,
hogy a' Romai közönséges
Keresztyén Hitnek minden
kétség nélkül bátrab és bizo-
nyosb fundamentomi volná-
nak; hogy-sem az egyéb
ellenkező Vallások-
nak,

BE.

BE-FEJEZESE

Avagy

Az okoknak és indulatoknak
rövid sommája.

Miert kell a' Romai közön-
séges Keresztyén Hitet
választani, és minden egyéb
ellenkező mostani Vallásoknál
nagyobra böcsülleni?

Ne véllýetek kedves Tár-
saim, és lelkem Barátim, hogy
én, vagy vakmerő képpen,
vagy valami világi jókra néz-
ve a'ti Vallástokat, mint hamis-
sat, csalárdot, és álnokot meg
vetvén a' Romai közönséges
Keresztyén Hitre tértem volna
meg, és azért hoznám, 's szám-
lálnám elő tinéktek meg téré-
semnek okait, és holdoltatá-
somnak indulattyait röviden

den somában; Hanem hogy én a' ti Vallásotokból (kit igazság ellen Evangeliumnak hittok) a' Romai Catholicusok hitére meg tértem, a'nak jeles okait akarom előtökben terjeszteni.

Első az, hogy ti Lutheránusok és Calvinisták Magyar-Országban egy Evangeliumi Statust, állapotot akartok tenni és állatni, a' mi nekem nyilvánosságosan lehetetlennek látszik lenni, mert ti a' hitnek ágazatiban ellenkező tudományt tartotok, és egy-másnak külömb-féle tévelygéseket tulajdonítottok. Annak okáért meg nem foghattam én; mi-képpen a' ti egy-mással ellenkező vallástok egyezhetnék meg azon Evangeliummal? mivelhogy azok, a' mik egymással

egymással ellenkeznek, valami harmadikhoz egyenlők mindenekben nem lehetnek, a' mint diálya és magával hozza az ép, és egészséges elmének okosága-is.

Második az, ugy-mint: Ha valamelyik e' két Vallás között meg egyezik az Evangeliummal? ennek olyan erősítő okot argumentomot kell lenék adni a' maga igaz voltáról, a' mellyel maga részére nem élhetne egyenlő képpen más vallás: olyan erősítő okot, argumentomot pedig sem a' Lutherános Vallás nem hozhat elő, a' Calvinisták Vallása ellen, sem a' Calvinista Vallás a' Lutheránusok ellen. Tehát nincsen semmi olyan ok és argumentom, miért kellene

lene egyiket a' másika előtt válaszítani, avagy miért egyeznék meg egyik az Evangeliummal, és nem a' másik.

Harmadik az, hogy nem tudhattam okát, miért a' Lutheránusok nevezik magokat Evangelicuskoknak, a' Calvinisták újított, reformáltatott vallásuaknak? és nem nevezik úgy magokat az Új-kereszttyének-is, az Új Arianusok-is, avagy Unitariuskok? Mivel hogy sem egy, sem más rész nem hozhat elő olyan okot, olyan argumentumot nevezése mellett, melyet ezek-is, úgy-mint az Új-kereszttyének, Arianusok &c. magok mellett hasonló jussal elő-nem hozhatnának. Annak okáért a' Lutheránusoknak, és Calvinistáknak nincsen nagyob

magyob okok azokra az új nevekre, hogy-sem az egyéb mostani Vallásoknak vagyon. Bizonyára tehát se a' Lutheránusok, nem mondathatnak Evangelicuskoknak, se a' Calvinisták újított, reformáltatott Vallásuaknak.

Negyedik az, hogy tudtam én sokakat, kik a' Romai Kereszttyén Hitben élven, és halván minden bizonnal üdvözültek, a' mint ők magók-is az ellenkezők meg vallyák. Es azért bátorságosb utat akartam én választani az örök üdvösségre.

Ötödik az: Mert meg ismérémből-is a' Romai közönséges Hitnek igazságát, hogy az igaz Hit nélkül senki nem tétzhetik az Istennak, minden pedig

pedig az, a' ki üdvözül, tet-
szik az Istennek. Tehát a'
Rimai Hitnek, mivelhogy eb-
ben sokan üdvözültek, igaz-
nak és üdvösségesnek kell len-
ni.

Hatodik az, hogy a' Romai
Keresztyén Hit, mivel igaz és
üdvösséges, légyen, szükség az,
hogy minden egyéb ellenkező
Vallások hamisak legyenek,
mert az igaz Hitnek csak egy-
nek kell lenni, valamint az
igaz Isten csak egy magában.

Hetedik az, hogy a' Romai
Vallásban üdvözülhet az em-
ber, nem csak magok a' Catho-
licusok álhatatossan hiszik;
hanem az ellenkező Atyafiak-
is vallások szerént tanították.
Aztot pedig: Ha üdvözülhet-é
valami más Vallásban is az
ember?

ember? csak magok az ellen-
kező Atyafiak jövendőlik és
mondgyák, hogy üdvözülhet;
mert a' Romai Catholicusok
tellyességgel tagadgyák. Az
pedig, a' mit két egy-mással
ellenkező rész vallása szerént
hiszen és tanít, sokkal igazab,
hogy sem az, a' mit csak egy
rész alitt igaznak lenni, a'
másik pedig erőssen tagad.
Tehát okossan cselekedtem
én, hogy minden egyéb
vallásokat meg vetvén a' Ro-
mai Catholicusok Hitére ál-
lottam.

Nyolczadik az, hogy mi-
dön én erről az üdvösséges do-
logról tudakozódtam, és elein-
ten az Ecclesiában lévő régi Sz.
Atyáknak könyvöket, iráso-
kat olvastá volna, nyilván meg
értettem

érttettem, hogy csak egyedül
ők a' Romai Catholicu-
sok Hitét magasztallyák, di-
csérik, és javallyák, az egyéb
ellenkező vallásokat pedig
meg vetik és kárhoztattyák.
Annak okáért fel-töttem ma-
gamban, hogy inkább fogom
követni az okos, és Szent em-
bereknek tanácsát és nyomdo-
kát, hogy sem valami más go-
nosz, kurta elméjű emberek-
nek tanácsok után el-indul-
ván, lelkem ádvösségét örökre
való veszedelemre ki-tegyem.

Kilenczedik az, hogy mind
azok a' Szentek, valakik vol-
tak Krisztus Urunk által fon-
daltatott Anyaszentegyházá-
nak kezdedétől fogva mind
mai napig, a' Romai Crtholi-
cusok Ecclesiájában voltak,
éltek, és hóltak meg. Ti-

Tizedik az, hogy a' Romai
Vallás igaz voltának bizony-
gáért sok ezer 's meg-ezer Mar-
tyrok örömeit véreket ki-ontot-
ták, és nagy rettenetes kínok
által halált-is szenvedtek.

Tizen-eggyedik az, hogy
mind azok, valakik ez ellen a'
Romai Ecclesia ellen fel-támod-
ván pártot ütöttek, és ettől el-
szakadtak, ugymint: Arius, Ma-
hometes, Pelagius, Marcion,
Macedonius &c. követőikkel
eggyütt az öröké való tűzre ver-
tettek. Illyenek valának pedig
Luther Márton-is, Calvinus Já-
nos, és más több efféle mostani
eretnkségeknek Authori és Indi-
tói. Nem akarám azért én maga-
mat, ezeket követvén, az örök
kárhozatnak veszedelmére ki-
tenni, mivelhogy nem láthatám
semmi okát, miért Pelagius és
Arius eretnkségeknek Indító-
h legye-

legyenek, és nem a' Luther Márton Calvinus Jánosokkal egyűt, kik hasonló képpen a' Római Ecclesia ellen pártot űrttek.

Tizen-kettődik az, hogy a' Római Hit egy volt Sz. Pál Hitével, a' mint maga az Apostol bizonyította a' Rómaiakhoz írt levelének első részében második versében. Miért tehát egyéb Hitet Sz. Pál Hitenél kellett volna énné-
kem keresnem?

Tizen-harmadik az; Hogy ha én a' Római Hitet nem választottam volna, soha az egyéb Vallásoknak választásában utolsó végezést lelkem nyugalomára nem tehetnék, mert méltán kételkedném mindenkor, ennyi sok-féle szakadályok közül melyik legyen igaz és üdvölséges Vallás?

Tizen-negyedik az, Hogy az új Vallásoknak tudományok némelly hihetetlen ígéret, találma-
nyo-

nyokat foglalnak magokban, melyek minden ép és okos elmével ellenkeznek, a' mint ki-terezik világossan a' tizen-ötödik, hatodik, hetedik, és nyolczadik elmélkedésimből-is.

Tizen-kilencedik az, Hogy a' Római Hittel ellenkező Vallások mind újak, és olyanok kikeretennek előtte 1517. esztendővel senki sem tartot, se-nem tanitot, se-nem követet, a' mint ki-ki könnyen meg értheti a' tizen-kilencedik és huszadik elmélkedésimből.

Huszon-eggyedik az, Hogy mind ezek az új Vallások az előbbeni eretnekségekből (kiket már régen a' Római Anyaszentegyház külömbűdőkben megátkozot és el-kárhoztatot vala) illetlenül össze vannak huzva, vonva, tördözva.

Huszon-hatodik az, Hogy az
h 2 egy

egy Romai Keresztyén Anya-szentegyháznak illenek és tulajdonithatnak a' Krisztus igaz Ecclesiájának jelei, úgy-mint, hogy magában Egy, Szent, *közönséges és Apostoli*: Az egyéb új Vallásoknak pedig semmi képpen nem illenek.

Hufzon-harmadik az, Hogy egyedül csak magára a' Romai Hitre tértek, és most-is térnek meg sok Bálványozó, pogány nemzetek, és nem az egyéb új Vallásokra.

Hufzon-negyedik az, Hogy a' mostani új Vallásoknak Elő-járói, Elkezdői valami jellel avagy csuda-tétellel meg nem mutathatták, se meg nem próbálhatták, hogy őket Isten ó Szent Felsége küldötte volna az Anya-szentegyháznak meg ujitására és reformálására.

Hufzon-ötödik az, Hogy az ellen-

ellenkező Vallásoknak Indítói, Elöl-járói nem valának Sz. emberek, hanem inkább Szentség török, hitektől el-szakadtak, rágalma-zók, átkozodók és a' testi kívánságoknak szentelen követői.

Hufzon-harodik az, Hogy az új Vallásoknak Páfztori, Tanítói soha nem igyekeznek, se nem fáradsanak a' bálványozó Nemzeteknek az igaz Hitre való meg-térésekben, hanem csak a' lágy és gonosz életű Catholicusoknak hitekből való ki-térésekben.

Hufzon-hetedik az, hogy a' Romai Anyaszentegyházban sok személyek, mind férfiak, s' mind asszonyok között, nem gondolván nagy nemzetségekkel, melyből eredendők, se gazdagságokkal, melyben uralkodók, magukat az Isteni szolgálatra adgyák, és egész életüket a' Krisztustól tanult Izegénységben, az Angyali

tisztaságban és szűzeségben végezik-el. Az egyéb új Vallásokból pedig olyan csak egy sem méltóztatik a' Predikátorságnak státusát állapottját fel-venni, a' ki nagy familiából való, vagy nagy gazdagsággal bíró volna, úgy hogy a' nőtelenségre, tiszta, Angyali szűz életre ezek között senki magát nem adgya, mivel el-hiteték magokkal, hogy menyetske nélkül, és meleg ágynélkül nehéz, sőt lehetetlen a' Krisztus Evangéliomát predikállani. Mellyből nyilván való az, hogy ezeket a' szűkség vízi a' predikátorságra, és nem úgy, mint amazokat, kiket az egyIstennek szeretelelkek üdvössége, Krisztus Urunk tanítása, és a' Hitnek igazsága vezérel a' szegény tiszta életre és Isteni szolgálatra.

Huszon-nyolczadik az, hogy a' nőtelenség és a' tiszta szűz élet, melly

melly mivelhogy Istennek kíváltképpen való ajándéka legyen, soha egy Predikátornak sem adatik. A' Romai Anyaszentegyházban pedig annyi sok szerzetes férfiak, aszszony állatok, és Egyházi rendben való személyek vannak, kik nem csak a' nőtelenséget, hanem a' szűzefséget is Istennek kegyelme és malasztja által egész életük fottáig minden mocsok nélkül meg tartják.

Huszon-kilenczedik az, hogy az ellenkező Atyafiaknak Doctori, Tanitói, Authori, midőn argumentumokkal, bizonyítottakkal a' Catholicusok ellen viaskodnak, nagyob részre afféle dolgokat oppugnálnak 's ostromolnak, mellyeket a' Romaiak nem ragadnak (ezt pedig csak azért cselelkszik, hogy így azokat a' község előtt gyűlölségben véhefsék) aztot a' tudományt pedig, melly

lyet a' Catholicusok tartanak, csak alig érik meg, sőt igen meg sem merik érni.

Harminczadik az, hogy ugyan azon ellenkező Atyafiaknak Doctori, Tanitói inkább gyalázással, csufolással, rágalmazással, és nyilván való hazugságokkal, a' Catholicusok ellen viaskodnak és ellenkeznek, hogy sem erős argumentomokkal és bizonyításokkal.

Harmincz-eggyedik az, hogy a' Catholicusok midőn az ellenkező Atyafiak ellen viaskodnak olyan argumentumokat, bizonyságokat hoznak elő, mellyeket az ellenkezők vagy meg nem fejtnek, vagy mindgyárt más vizsgálkodásokra mennek, és más kérdésekre szaladnak, a' fel-tett argumentomnak pedig, kérdésnek meg fejtésére, végezetére semmi képpen nem akarnak menni.

Harmincz-kettődik az, hogy ezek az új Valláson lévők Sz. Irásnak

nak *Canonicus* könyveiből azokat ki rekesztik, el-hadgyák, mellyeket akarnak, és azokat, mellyeket ki nem rekesztenek-is, úgy fordították és magyarázzák, a' mint tetszik, és a' mint kinek-kinek magával hozza az ő vékonykurta elméje, és tulajdon spiritusza. A' Catholicusok pedig nem úgy bánnak a' Sz. Irással, mert ezeknél egy a' számok a' *Canonicus* könyveknek, egy a' fordítottak, egy az értelmek és magyarázatok.

Harmincz-harmadik az, hogy az új Vallások, a' Hitnek ágazatiban, czikeleiben egymás közöt igen igen különböznek, azok-is, a' kik egy Valláson vannak, és egy név alatt foglaltatnak, sőt még a' Catechismusokban-is, mellyekben magyarázzák a' Hitnek dolgait és fundamentumait a' gyermekeknek.

Harmincz-negyedik az, hogy

ő magok az Augusztai Confessiok, melyeket Vallások fundamentumának tartanak a' Lutheránosok, leg főképpen egymás közöt különböznék, és az első eredendő Augusztai Confessioval éppen ellenkeznek.

Harmincz-ötödik az, hogy ezek az új Vallások szabad és tárgos utat nyitnak minden-néműteti kívánságoknak és gyönyörűségeknek el-követésére, noha Krisztus nekünk tanítása által szoros és keskeny utat mutatott a' mennyei dicsőségnek el-nyerésére.

Harmincz hatodik az, hogy az új Vallásoknak Pásztori, és Tanítóia' Szent Írásban sok helyen textusokat, verseket el-hagynak, némellyeket hozzá-adnak, és azokat a' magok agyok és rövid értelmek szerént magyarázzák, némellyeket pedig el-valtoztat-

toztatnak, és meg hamisítanak, a' mint ezeket mind meg láthatni harmincz-hatodik elmélkedésben.

Harmincz-hetedik az, hogy mind azok a' Vallások, melyek a' Romai Anyaszentegyházzal ellenkeznek, nem kezdetek, és nem fondáltattak a' Krisztusúl; tudományoknak is és Pásztorinak nincsen az Apostolok idejétől fogva mind eddig egy-más után való successiojok, 's követések.

Harmincz-nyolczadik az, hogy ezeknek a' Vallásoknak Doctoria' Szent Írásnak magyarázásában egy más közöt különböznék és ellenkeznek, a' mint világosan ki-tetetik harmincz-nyolczadik, kilenczedik, és negyvenedik elmélkedésimből.

Negyven eggyedik az, hogy a' Kereszttyénségben Krisztus Urunk születésétől fogva mind eddig csak maga vala a' Romai kö-

zónságes Anyaszentegyház minden fogyatkozás és változás nélkül. A' mit mind a' historiák, mind a' régi dolgok és irások meg mutatnak és bizonyítanak.

Negyven-kettődik az, hogy a' Romai Anyaszentegyháznak kezdetétől fogva mind eddig, noha számlálhatatlan sok viaskodása volt a' pogány és Keresztyén vérszopó Tirannusokkal, és az Eretnekségekkel, mindazáltal gyarapodott inkább; hogy sem fogyatkozott a' kegyetlenségek között a' Romai Hit; úgy hogy soha magok az Ujitok sem adhatták idejét és módgyát leg-kisebbsen is hanyatlásának, vagy Hit-újításának, és a' mind e' koráig az Isten gond-viselése meg-őrizte minden fogyatkozás és változás nélkül, bizonyosan hiszszük, hogy ez után-is igérete szerint megtartja. Holot ez ellen rég-

gen a'

gen a' mostani Pártolkodásoknál sokkal gyökeresb, hatalmasb tévelygések támadtak, de ugyan valamint kezdődtek, úgy szinté eloszlottak és füstbe mentek.

Negyven-harmadik az, hogy az ellenkező Atyafiaknál nincsen semmi élete le-irva a' Szenteknek, nincsen afféle lelki tudomány, melly volna, és tractálna a' keresztyén embernek teklelettségéről, a' joságos cselekedeteknek gyakorlásáról, nincsen olyan is, a' melly irva volna az Isteni parancsolatoknak meg tartásáról, hanem mindenek azok az ő irások szerint, miket a' felbomlott és meg rontatott természetnek kívánsági és érzékenségi magokkal hoznak, szabadon engedtetnek.

Negyven-negyedik az, hogy az ellenkező Atyafiaknak gyüle-

h 7

keze-

kezetek, még azok-is, kikben a' mostani új Vallások koholtattak, semmiképpen nem hasonlítottatnak akár tudományra nézve, akár külömb-féle nemzeteknek sokaságára nézve, a' Romai Anyaszentegyháznak közönséges gyülekezetihez, és azokhoz a' Szent életű Doctorokhoz és Atyákhoz, kik azokban jelen voltak.

Negyven-ötödik az, hogy az ellenkező Vallásoknak Eredeti, fundamentomi illetlenek, és alkalmatlanok, a' jó és igaz keresztyén lelki-isméretnek formálására, és ki-abrázolására.

Negyven-hatodik az, hogy az új Vallásoknak Predikátori predikállásokban csak azokat a' dolgokat hozzák elő, mellyek a' Romai Catholicusoknak gyaláztatásokra, meg utáltatásokra vannak, azokat pedig, mellyek az ő Vallások szerint igen nagy's nehéz

's nehéz dolgok, mert fok-lelkeknek üdvösségeket vagy veszedelmeket illetik, tellyésséggel elhalgatták.

Negyven-hetedik az, hogy azok, kik a' Catholicusok között tartatnak és ítéltetnek leggonoszbaknak, az ellenkező Atyafiak között ítéltetnek legjobbaknak és igaz keresztyén életűeknek.

Negyven-nyolczadik az, hogy valakik a' Romai Hittől elszakadván a' mostani ellenkező Vallásokra által-mennek, nem azért cselekeszik, hogy jobbakká legyenek, hanem azért hogy szabadon a' testi érzékenységek szerint élhessenek.

Negyven-kilenczedik az, hogy noha sok világos bizonyságok legyenek a' Sz. Írásban, mellyek a' Reménységet, szeretetet, Penitencia tarrást, Alamisnálkodást, és más több efféle jószágos cseleke-

cselekedeteket szinten úgy hasznossáknak és szükségességeknek mőngyák lenni az örök életnek elnyerésére, valamint önnön magát a' Hitet, még is ezeket mind meg vetvén a' mostani Ujítók, csak az egy Hitet tartják és taníttják elégégesnek lenni az üdvősségre.

Eőtvenedik az, hogy sok erős, kemény, meg általkodott Eretnekek is gyakorta kíváncznak meg halni a' Romai Hitben, a' mint sokan meg-térvén meg is halnak. A' Catholicusok között pedig, senki sem találtaik olyan, ki a' Romai Hiten kívül, valami más új Vallásban kíváncznék meg halni.

Ezek után teszem aztot a' mic mindenkor igen igen utáltam, és soha sem tetszet az új Vallásoknak Predikátoriban, kik midőn csudálatos képpen dicsérik és magasztalják Krisztusnak érdemir, és a'

és a' mi bűneinkért való elég-tétel, életének pedig követését eleikben Halgatoiknak se nem teszik, se nem javallyák, sőt inkább minden jora való igyekezetet meg tojtanak ő benne, és mint egy nekik utat nitnak, és okot adnak a' továbbra való gonofzságra. Mert igazán tanításokbul az jön ki: mint ha mondanák, hogy a' bűnőktől senki ne irtózzék, a' penitentzia tartásrul semmit ne szorgalmatoskodgyék, a' jo cselekedeteknek gyakorlásarul mint haszontalan dolgokrul, sőt merő verkekről ne gondolkozzék, mivel hogy már a' Krisztus Jesus az ő Szent halálával mi érettünk eleget tőt, és Mennyeeknek-Országát nekünk meg érdemlete, annak okáért nem kell már nekünk egyéb képpen fáradoznunk, hanem csak ezeket erős hittel hinnunk. Melly Istentelen tanítás sze-

szerént Kristus Urunk keserves
 kín szenvedése, halála, és e-
 lég-tétele, a' szabad gonosz élet
 alkalmatlóságának okoztatik és
 tulajdonittatik lenni. Holott a'
 Romai igaz Hitnek Predikátori,
 Doctori nem így tanítanak, kik-
 nek oktatása, és tudománya ez,
 hogy tudni-illik Kristus Urunk-
 nak keserves halála, és kín szen-
 vedése elégséges legyen ugyan
 magában az egész emberi nem-
 zetnek bűneiért, sőt hogy éppen
 véghetetlen jutalmat érdemel-
 lyen, mindazáltal a' mi szerelmes
 meg Váltónk úgy akara nekünk
 Szent halálának gyümölcsével
 használni, hogy mi-is az ő jo
 cselekedetét követvén, szenvedé-
 sének érdemével együtt munkál-
 kodjunk és fáradozzunk. Mi-
 velhogy Kristus Urunk el-jöve-
 lének erre a' világra két oka és
 vége volt, első az, hogy bűne-
 inkért

inkért eleget tenne, és örök kár-
 hozattul minket meg mentene.
 A' másik pedig az, hogy nekünk
 minden jószágos cselekedetekben
 tekélleres példát adna, és aval az
 ő követésére minnyájunkat ve-
 zérle né és vonzana. Melly két
 véget's okot önnön maga Kristus
 világosan ezekkel a' szókkal lát-
 czatik meg mutatni: *Példát ad-
 tam néktek, hogy a' mint én csele-
 kedtem, ti-is úgy cselekedgyetek.*
 Joan. 13. §. 15. Es Szent Má-
 ténál cap. 11. §. 29. *Tanúlljatok
 tőlem, mert szelid vagyok, és alá-
 zatos szívű.* Es Szent Péter első
 levelének második részében: *A'
 Kristus szenvedet éretűnk, néktek
 példát hagyván, hogy az ő nyom-
 dokit kövessétek.*

En it márti hozzatok fordítom
 beszédemet valaha Vallásomban
 lévő Társaim, és most-is nekem
 szerelmes Barátim, kedves Atyám-
 nak

nak és hazámnak Fiai, tikreket
 az egy élő Istenre kényszerítlek,
 és kérlek a' Krisztus Jესus őt mély-
 séges sebejért, az ő drágalátos
 vérének érettetek való ki ontá-
 sáért, és a' ti lelketeknek örök
 üdvösségéért. Ne hadgyátok-el
 Meny.-Országának igaz 's bizo-
 nyos urtyát a bizontalanért, Ju-
 ralsátok eszetekben a' ti Eleitekét,
 és a' nemzetségekből való első
 Keresztényeket, mellyik Hitre
 tértek voltezek meg a' vak-merő
 Pogányságnak fetérségéből. Tu-
 dakozzátok meg a' Szentekről, ki-
 ket ti-is azoknak rartotok, mel-
 lyik Hitben éltek, mellyik Hit
 által jutottak az örökké való bol-
 dogságra. Esigy az én meg té-
 résemnek okait, indulatit meg
 érthetitek, mellyeket arra a' végre
 ebben a' könyvecskében-is igaz-
 tizta szeretetről adok előtökben.
 Annak okáért ismét kérlek ben-
 neteket,

neteket, térjete meg az igaz ré-
 gi Hitre, az első Keresztén Ma-
 gyaroknak Hitére, kövessétek út-
 tyát a' régi Atyáknak, a' Szen-
 teknek nyomdokin járjatok a'
 szerént a' Vallás szerént, melly
 ennyi sok száz esztendeig éppen
 egész tudományában meg mara-
 dot, kinek igazsága izamtalan
 sok Martyromoknak vérek ki-
 ontásával meg erősítettett, a'
 régi Szent Atyák mélséges tu-
 dományával oltalmaztatott, és
 kinek-kinek javaltatott, egy szo-
 val, mellyen Krisztus ígérete sze-
 rént még a' pokol kapui is erőt
 nem vehetnek. Tudgyátok az-
 tot, hogy kinek kinek közüle-
 tek egy lelke vagyon, kérlek a-
 zért ízemetek előtt legyen annak
 üdvössége. *Mert mit használ az*
embernek ha az egész világot el-
nyeri-is, lelkének pedig kárát val-
lya? avagy micsoda váltáságot ad
ember

ember a' lelkéért? Ah kedves Keresztényeim! Szerelmes Magyar Nemzetim! mivel csak egy lelkünk vagyon, ennek ennek örök boldogságául it ünéktek irok és szollok, hogy annak igaz uttyát meg ismervén, valaha arra eljussatok, mert az örök boldogság, az örök élet és üdvösség az igaz Hit nélküli el-nem nyeretik. Annak okáért valaki Istenéhez akar járulni, és az ő igaz tisztelési 's szolgálattya által üdvösséget kíván nyerni, szükség annak; hogy az igaz Hitre álljon, melly nem lehet több, hanem csak egy, és nem egyéb, hanem a' Romai közhírséges Keresztény Hit. Erre tehát a' Hitre minden más tértávo Vallások el-hagyván járuljatok, ennek tudománya szerint, regulai szerént életeteket rendellyétek, ennek egyedül felvételében engemet kövessetek.

Kérem

Kérem az Atya Mindenható Ur Istent, a' közben járó Jésus Krisztus érdeméért, adgyon Sz. lelkét minékünk, és adgya azt a' Szent malasztot, hogy az igaz Hit által minnyájon az öröké való boldogságra juthassunk.

Minden plántálás, mellyet az én Mennyei Atyám nem plántált többől kieszaggattatik. Matt. 15. v. 13.

V E G E.

Errata Correcta.

Pag. 6. lin. 4. feltevé, feltevé, p. 9 l. 8.
Ne, Nem. pag. 11. l. 13. mind a' Vallás,
mind a' Vallás. p. 22. l. 14. ő mágok,
ők, magok. p. 23. l. 22. ki nehéz, ui nehéz
p. 38. l. 2. kérdenem kezdeném. pag. 39.
l. 21. első ejtő. p. 40. lin. 16. tevé, te-
vém. p. 42. l. 21. etre, erre. p. 48. l. 3. eggy,
egy. pag. 50. lin. 9. egyaran, egyaránt. pag.
51. l. 20. jos ágal, josággal. p. 52. l. 11.
tovaba, továbbra. p. 54. l. 16. mondot-
ta, mondhatta magát. pag. 55. lin. 19.
mellyekből, mellyből. pag. 58. lin.
4 monda monda. pag. 60. lin. 3. fokkan,
fokkal. pag. 60. lin. 12. csak mind, csak
nem mind. pag. 62. lin. 1. Ezekutan,
ezek után elmélkedtem. pag. 62. lin. 6.
jelekrül jelekbül. pag. 63. lin. 4. igaz,
egész. Ibid. lin. 22. lettek, lettek vol-
na. pag. 65. lin. 8. forditam, fordítám.
pag. 67. lin. 22. Csak, Csech Muska.
pag. 69. lin. 6. el-hagyak, el-hagják.
pag. 69. lin. 13. állanak, állának. Ibid.
lin. 23. kapcsolkoznak, kapcsolkoznak.
p. 72 l. 16. mutatott a' nagyob jelet, mu-
tatott nagyob jelet. pag. 73. l. 15. Isten,
Isteni. pag. 74. lin. 17. effetek, esvén.
pag. 80. lin. 15. követne, követnék.
p. 83. l. 8. igaz, egész. p. 92. l. 20. kiki, ha-
nem kiki. p. 114. l. 11. öleben, öleben.
p. 118, l. 8. vétkeknék, vétkeknék. p. 121.
l. 3. igazságnak igazságnak.

